ကိၢ်သူလ့ၤသ့ၣ်ပှၤ်ဖိလ်စံၣ်
ဒီးတၢ်မၤအကျိုၤအကျ

သ့ၣ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤ
ကညီဒီကလုာ်စၢဖိုာ်ကၢ
လီၤ်ခၢၣ်သး
လါအ့ဖြၣ် ၂၀၀၉ နံၣ်

တ၊်ကတိၤစံးဘျုး

အဆိကတ၊်သးခုစံးဘျုးဘဉ်ပခိဉ်ပန၊်တဖဉ် စးထိဉ်လၢလိ၊်ခၢဉ်သးဒီး တုၤလီၤဆူကိ၊်ရှဉ်ကိ၊်ဆဉ်သ့ဉ်တဖဉ် လၢအဟ့ဉ်လီၤအသးဒီးဂ့ဉ်ကျဲးစၢးထုးဂံ၊်ထုး ဘါသကိး ဒ်သိးကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်ဒီးတ၊်မၤအကျိၤအကျဲအလံာ်တဘ့ဉ်အံၤ ကအိဉ်ထိဉ်အဂိ၊်နှဉ်လီၤ. သ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်အံၤဘဉ်တ၊်ကတိၤသကိးလၢအဂ့၊်စးထိဉ် လၢ ၂၀၀၅ နံဉ်ဒီးတုၤလီၤဆူ ၂၀၀၈ နံဉ်အံၤမးဒီးဝံၤဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

တကတိ၊်ဃိ ပအဲဉ်ဖိးယၢၤဘဉ်အိသဉ်က့ၤပခိဉ်ပန၊်ဖးဒိဉ်တဂၤအတ၊်မၤဂ့ၤ လၢ အမ့၊်ဝဲဒဉ်ပခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်နဲဉ်ရွဲ၊်ခိဉ်ကျ၊်လီ၊်လံၤ ပဒိဉ်မါရှဉ်လါဖါ လၢအလဲၤဟူးကွံာ် တ့၊်ပှၤတဂၤအတ၊်ဟ့ဉ်ဂံ၊်ဟ့ဉ်ဘါပှၤလၢ ဖိလ်စံဉ် တဘ့ဉ်အံၤကဲာထိဉ်ဝဲအဂိ၊်နှဉ် လီၤ. အဝဲထံဉ်ဝဲလၢသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤ မ့၊်တ၊်အကါဒိဉ်ဝဲအဃိအဝဲဂ်ကျဲး စးတီခိဉ်ရိ၊်မဲ ဒီးဒုးအိဉ်ထိဉ်နှ၊်ပှၤကမံးတံာ်တဖု လၢကကွဲးထုးထိဉ်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ် အံၤအဂိ၊် တချုးဒံးလၢအဝဲလဲၤဟူးကွံာ်ဟီဉ်ခိဉ်ဒံးဘဉ်နှဉ်လီၤ.

သးအိဉ်စံးဘျုးဘဉ် ကညီဖိခိဉ်ဃၢၤဒီးပှၤဂ့၊်ဝီတ၊်မၤဟ့ဉ်ဘျုးစဲကရၢ လၢအ ဂ့ာ်ကျဲးစၢးဃုစၢၤပှၤသရဉ်လၢကဟဲသိဉ်လိပှၤ ဘဉ်ဃးတ၊်ကွဲးဖိလ်စံဉ်အကျိၤအကျဲ ဒီးလံာ်လ၊်တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤဃုာ်ဒီးအပှၤမၤတ၊်ဖိအဂံ၊်အဘါ ဒ်သိးပသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ် ကအိဉ်ထိဉ်အဂိ၊်နှဉ်လီၤ.

လၢခံကတ၊်သးအိဉ်စံးဘျုးဘဉ် ပှၤကွဲးသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်ပတြာ်ကမံးတံာ် လၢအ ဂ့ာ်ကျဲးစၢး ကွဲးဝံၤစၢၤပကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤန့ဉ်လီၤ. ပနာ်လၢ ပတ၊် အိဉ်သးမ့၊်မဆါတနံၤညါအံၤန့ဉ် ပဖိလ်စံဉ်မ့၊်အိဉ်ကမ့၊်တ၊်လၢအဂ့ၤဒီးကမ့၊်တ၊်အုဉ် ကီၤသးလၢပဝဲကညီဖိတဖဉ်အတ၊်အိဉ်မူအဒီးအတ၊်အိဉ်ကၢအိဉ်ခိးအဂိ၊်နှဉ်လီၤ.

ပဲၤဒီးတ၊်စံးဘျုး

သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤ
ကညီဒီကလာ်စၢဖိုဉ်ကရၢ
လိ၊်ခၢဉ်သး

တ၊် ကတိုး လ၊ ညါ

သ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံး၊အတ၊်ဟဲကဲထိဉ်အသးန့ဉ် တ၊်ဂ့၊်ကါဒိဉ်အိဉ်တဘျိုး ထံဉ်လ၊အမ့၊်ဝဲ (၁) သ့ဉ်ပှ၊်အတ၊်အိဉ်ယ၊်လ၊်ကိ၊်သူလ့၊်အပူ၊်အံ၊ မ့၊်တ၊်အကါဒိဉ် လ၊်ကညီတ၊်ပ၊်ဆ၊ ဒီးကမျ၊်အတ၊်လှ၊်အိဉ်သးသမူဒီးခိဉ်ယ၊်၊နှ့ဆ၊ဉ်တ၊်မူအါကလှာ် အဂီ၊်, (၂) ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကညီသ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျိုးအံ၊ ကမျ၊်သ့ဉ်ညါဟ်ကဲအီ၊လ၊အဆိဉ်ဒီး မူဒါတ၊်စိကမီ၊ လ၊အရဲဉ်သဲကတီ၊သ့ဉ်ပှ၊်, (၃) ထံဖိကိ၊်ဖိတဖဉ်အိဉ်ဒီးအတ၊်သ့ဉ် ညါထူလံ၊ဘဉ်ဃးသ့ဉ်ပှ၊်ဒီးမ၊တ့၊်လံဝဲတ၊်ဒီသဒ၊သ့ဉ်ပှ၊်အတ၊်ဖံးတ၊်မ၊ဒီး (၄) နအ ဖ သုးပဒိဉ်အိဉ်ဒီးတ၊်ဟ်သးနီ၊်ကိ၊်လ၊ကမ၊လ့၊မှ၊်လ့၊ဘိကွံဉ်ကညီဖိအသ့ဉ်ပှ၊်လ၊ကျဲ အဘိဘိ လ၊အထံရှ၊်ကိ၊်သဲးတ၊်ဘဉ်ဘျိုးအဂိ၊်နှ့ဉ်လီ၊.

ဒ်သိးတ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲသ့ဉ်ပှ၊်တ၊်မ၊လ၊အဂ့၊ဒီးဖိးမံဒီးတ၊်အိဉ်သးလ၊မှ၊်မဆါတနံ၊ အံ၊ဟဲဂ့၊ထိဉ်ပသိထိဉ်ကသ့ဝဲအဂိ၊်အလိ၊်အိဉ်သပှ၊်တ၊်လ၊တ၊်ကဘဉ်ဒုးဘျးစဲက့၊ တ၊်ဂ့၊်လ၊ထးသ့ဉ်တဖဉ်အံ၊နှ့ဉ်လီ၊. တ၊်လ၊ကဒုးဘျးစဲက့၊တ၊်ဂ့၊်သ့ဉ်တဖဉ်အံ၊နှ့ဉ်မ့၊် ဝဲသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံ၊နှ့ဉ်လီ၊.

ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံ၊တိ်ဟ်ဝဲလ၊ကမ၊ဆူဉ်ထိဉ်ဝဲဒဉ်ထံဖိကိ၊်ဖိဒီးသ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျိုးအ တ၊်မ၊, ကမျ၊်အတ၊်ဟ်ဖှိဉ်မ၊သကိးတ၊်လ၊သ့ဉ်ပှ၊်အတ၊်မ၊ကိးပတိ်၊ဒဲးအပူ၊, တ၊်မ၊ ဂ့၊ထိဉ်သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျိုးအက့၊်အဂိ၊, တ၊်နီ၊ဟ့ဉ်လီ၊တ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲ၊စိကမီ၊ဆူတ၊်ဖိ လာ်, တ၊်ဆိးကါဒီးပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲသ့ဉ်ပှ၊်လ၊ကျဲယူဉ်က၊, ဒီးတ၊်သမံသမိးဒီးတ၊်မ၊ဘဉ် ဂိ၊်ဘဉ်ဖွါတ၊်သူတ၊်စိတ၊်ကမီ၊လ၊သ့ဉ်ပှ၊်တ၊်မ၊အပူ၊တဖဉ်နှ့ဉ်လီ၊.

ပမှ၊်လ၊်လ၊ပသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်အခိဉ်ထံးကတ၊်တဘ့ဉ်အံ၊ ကမ၊စ၊ပှ၊ဘဉ်မူဘဉ်ဒါ ဒီးကမျ၊်ထံဖိကိ၊်ဖိတဖဉ်လ၊ကမ၊ဖျါထိဉ်တ၊်မ၊အမိ၊်လံ၊မိ၊်ပှ၊်အဂိ၊်နှ့ဉ်လီ၊. တ၊်လ၊ ဖိလ်စံဉ်နှ့ဉ်တမ့၊်တ၊်တခါလ၊အသံဒီးအိဉ်ဖဲအလိ၊်ဘဉ်. မ့၊်တ၊်လ၊အမူဝဲဒီးဒ်တ၊်ဆ၊ ကတိ်၊တ၊်အိဉ်သးဆိတလဲသးအဖိခိဉ်အသိး ဖိလ်စံဉ်စ့၊်ကီးကဘဉ်တ၊်ဆိတလဲအီ၊ ဒီးမ၊ဂ့၊ထိဉ်အီ၊ကွာ်ကွာ်ဒ်တ၊်ဟ်ပနီဉ်တ၊်ဆ၊ကတိ်၊အိဉ်အသိးန့ဉ်လီ၊.

ပှဲ၊ဒီးတ၊်ယူးယီဉ်ပးကဲအါ
သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျိုး
ကညီဒီကလှာ်စ၊ဖြိဉ်ကရ၊
လိ၊်ခ၊ဉ်သး

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

နိၣ်ဂံၢ်	တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ	ကဘျုံးပၤ
၁. ဘၣ်မနုၤအဃိပလိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်ပှၤ်ဖိလ်စံၣ်အံၤလဲၣ်		၃
၂. တၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤ		၆
၃. သ့ၣ်ပှၤ်ဒီးသ့ၣ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတၢ်အိၣ်သး		၉
၄. တၢ်ပညိၣ်ဖိတၢၣ်		၁၂
၅. တၢ်မၤကျဲခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲကူၣ်တရံး		၁၄
၆. တၢ်မၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဒီးတၢ်တြီအီၤတဖၣ်		၁၈
၇. တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၤလၢအလိၣ်		၂၂
၈. ပှၤလၢဘၣ်မူဘၣ်ဖါတဖၣ်		၂၄
၉. ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲဒီးတၢ်လိးက့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး		၂၆
၁၀. မတၤကဘၣ်ဘျုးဒီးမတၤကဘၣ်ဒိ		၂၈
၁၁. ဖိလ်စံၣ်အသးသမူဒီးတၢ်သမံသမိးက့ၤအီၤ		၂၉
၁၂. သ့ၣ်ပှၤ်ဖိလ်စံၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲဆူညါတပတိၢ်		၃၀
၁၃. တၢ်ကတိၤကျၢ်တံၢ်		၃၁

၁ ဘဉ် မ နု၊ အ ဃိ ပ လိဉ် ဘဉ် သ့ဉ်ပှၤ်ဖိလိစံဉ်အံၤလဲဉ်

ဘဉ်မနုၤအဃိပလိဉ်ဘဉ်သ့ဉ်ပှၤ်ဖိလိစံဉ်အံၤလဲဉ်

ကညီဖိသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ပျၤလ၊ကစၢၤလံၤလံၤ တၢ်လီၤဆူဖိလံၤတစိၤဘဉ်တစိၤအတၢ်အိဉ်မူအင်္ဂါ အိဉ်ဆိးဖံးမၤလုၤ်အိဉ်သးသမူန့ဉ်ဒိးသန့ၤထိဉ်ဇဉ်အသးလ၊သ့ဉ်ပှၤ် ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်အတၢ် အိဉ်ယ၊တဖဉ်နှဉ်လီၤ. လ၊တၢ်နှဉ်အမဲာ်ညါကညီဖိသ့ဉ်တဖဉ်အတၢ်စူၤ်တၢ်နာ်, တၢ် ဆဲးတၢ်လ၊, အတၢ်အိဉ်မူအတၢ်ဘံဉ်တၢ်ဘ၊နှဉ် ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးန့ဆ၊ဉ်သ့ဉ်ပှၤ် တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

လ၊တၢ်နှဉ်အဃိကညီဖိအတၢ်အိဉ်မူ အတၢ်အိဉ်ဂ၊်ဆိးကျ၊အင်္ဂါ၊ ကယဲာ်မ့ၢ်တၢ် လ၊အမၤဘဉ်ဒိန့ဆ၊ဉ်ခိဉ်ယ၊၊ သ့ဉ်ပှၤ်ဒီးအတၢ်အိဉ်ယ၊၊, ဆဉ်ဖိကိၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ် တမၤဝဲဘဉ်. ဇုဉ်ဝဲထုဝဲဒီသဇ၊ဝဲလ၊အနိၢ်ကစၢ်တၢ်သ့ဉ်ညါတၢ်ကူဉ်သ့ဒီးအိဉ်မူသ ဃဲၤဃုာ်ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ဒ်နှ့ဆ၊ဉ်အိဉ်အသိးနှဉ်လီၤ. တၢ်ဒီသဇ၊ဟံးဃာ်ကျ၊ဒ်အံၤမ့ၢ်တၢ် လုၤ်တၢ်လၢ်ထူသနူတဖဉ်လ၊အဟ့ဉ်လီၤန့ၢ်သးဆူဖိလံၤတစိၤဘဉ်တစိၤတုၤမုၢ်မဆါတ နံၤအံၤနှဉ်လီၤ.

မိၢ်ပၢ်ဖံဖုအတၢ်ဟ့ဉ်သါကွၤဖိလံၤတစိၤဘဉ်တစိၤ လ၊တၢ်ပ၊ဆ၊ရဲဉ်ကျဲသ့ဉ်ပှၤ်အ လုၤ်အလၢ်အထူသနူအဂ့ၢ် ဒ်အံၤလ၊ကညီတၢ်အိဉ်မူ, တၢ်အိဉ်ဂ၊်ဆိးကျ၊အင်္ဂါန့ဉ်ပ

မ့ၢ်စံးလၢကညီသ့ဉ်ပှၤ်သနူ (ဖိလ်စံဉ်) လၢတၢ်တကွဲးအီၤလၢလံာ်အလိၤဘဉ်နွဉ်တ
ကမဉ်ဝဲဘဉ်.

ဘဉ်ဆဉ်မုၢ်မဆါတနံၤအံၤပထံဉ်ဘဉ်လၢ တၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှၤ်သနူလၢအဂ့ၤ
လၢအမ့ၢ်မိၢ်ပၢ်ဖံဖုအတၢ်ဟ့ဉ်သါ ဒီးတၢ်ဟံးဃာ်မၤထွဲအီၤတစိၤဘဉ်တစိၤန္ဉ် ခီဖြိုလၢ
တၢ်အိဉ်သးကလုာ်ကလုာ်အယိ တဂုၤထိဉ်ဂ့ၤထိဉ်ဝဲဘဉ်. အခိဉ်တလိာ်လီၤစ့ၢလီၤ
မၢ်ကွံာ်ဝဲဒဉ်တခီကယီကယီကျွၢ်ကျွၢ်နွဉ်လီၤ.

မုၢ်မဆါတနံၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအယိ တၢ်ဟံးဃာ်မၤထွဲမိၢ်ပၢ်ဖံဖုတၢ်ဟ့ဉ်သါ လၢ
တၢ်ကတီၤသ့ဉ်ပှၤ်သနူ လီၤစ့ၢလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲကျွၢ်ကျွၢ်နွဉ်လီၤ. သုးမီၤစိရိၤပဒိဉ်တဖဉ်ဒ်
သိးကမၤလီၤပြိၤ် မၤဟးမ့ၢ်ကညီတၢ်ပၢ်ဆၢအဂိၢ် သ့ဉ်ပှၤ်လၢအမ့ၢ်ကညီဖိတၢ်အိဉ်ယာ
ဒီးအတၢ်ဘံဉ်တၢ်ဘၢအဂိၢ်နွဉ် လၢကျဲလိၤလိၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢကျဲကူဉ်တရံးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဂ့ာ်ဟံး
နွၢ်မၤဟးဂီၤသ့ဉ်ပှၤ်တဖဉ်နွဉ်လီၤ. ပှၤကညီနိၢ်ဂံၢ်အါထိဉ်ဒီးလိဉ်ဘဉ်သ့ဉ်ပှၤ်တၢ်အိဉ်
ယာအါထိဉ် လၢကဖံးအိဉ်မၤအိဉ်အဂိၢ် နုာ်လီၤဖဲးခုး ဒုးအိဉ်ထိဉ်စံာ်လိၢ်ကျိုးလိၢ်
လၢသ့ဉ်ပှၤ်ပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ကူာ်လီၤနၢ်စိၤသ့ဉ်ဝဉ်လၢ အတဖိုးသဲစးတဖဉ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့ဉ်အူ
အိဉ်ပှၤ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအယိ ကညီသ့ဉ်ပှၤ်အံၤစ့ၢလီၤကွံာ် ဟးဂီၤကွံာ်ချဲဒိဉ်မး
နွဉ်လီၤ.

ကညီသ့ဉ်ပှၤ်ဟးဂီၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒဉ်အယိ လၢတၢ်လိၢ်အါပူၤအါတီၤအပူၤတၢ်ဂ့ၢ်
လၢဟဲကဲထိဉ်အသးတဖဉ်မ့ၢ်ဝဲ ထံအိဉ်ယွၤကွံာ်ဟိဉ်ခိဉ်အစီ, ထံယွၤအကျိုၤအကျဲ
တဖဉ်ဟးဂီၤ, ဟိဉ်လာ်ကၢၢ်လာ်, တၢ်လုၢ်အိဉ်သးသမူလၢတၢ်သူဉ်တၢ်ဖျးအဖိခိဉ်တၢ်
နွၢ်ဘျုးစ့ၢလီၤ, မူခိဉ်ကလံၤသိဉ်ဂီၤတၢ်ကိၢ်တၢ်ခုဉ်တဘဉ်လိၢ်ဘဉ်စး, တၢ်ဘံဉ်တၢ်
ဘၢဟိဉ်ကဝိၤအံဉ်လီၤ, သ့ဉ်ပှၤ်ဟိဉ်ကဝိၤအံဉ်လီၤအယိ သ့ဉ်အကလုာ်ဒီးဆဉ်ဖိကိၢ်
ဖိအကလုာ်တနီၤ အိဉ်လၢတၢ်ဘဉ်ယိဉ်လၢအစၢကလီၤတူာ်ကွံာ်ဒီးတကးဒံးဘဉ် တ
နီၤလီၤမၢ်လီၤတူာ်ကွံာ်ဝဲဒဉ်လံနွဉ်လီၤ. လၢနွဉ်အမဲာ်ညါသ့ဉ်ပှၤ်တၢ်အိဉ်ယာတဖဉ်လီၤ
စ့ၢကွံာ်ဝဲဒဉ်ကျွၢ်ကျွၢ်ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ထံကျိထံကွာ်ကစၢ်ကလိခိဉ်ယာနူဆၢဉ်တဖဉ် ဟးဂီၤ
ကွံာ်လံနွဉ်လီၤ.

လၢတၢ်နွဉ်အယိကညီဖိလၢအတၢ်အိဉ်မူ ဘဉ်ထွဲဒိးသနူၤဃုာ်အသးဒီးသ့ဉ်ပှၤ်
တဖဉ်မ့ၢ်ဂ့ၤလၢကညီတၢ်ပၢ်ဆၢဖိ လၢအဟ်သ့ဉ်ပှၤ်လၢတၢ်ဘံဉ်တၢ်ဘၢအဂံၢ်ခိဉ်ထံး
တဖဉ်အဂိၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, သ့ဉ်ပှၤ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်အကါဒိဉ်အယိဒ်သိးပကဆိးကါဘဉ်သ့ဉ်ပှၤ်လၢ
အယူာ်ကၢဝဲအဂိၢ်နွဉ် တၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှၤ်အကျိုၤအကျဲ လၢအဂ့ၤဝဲဘဉ်ဝဲနွဉ်မ့ၢ်
တၢ်လၢအကါဒိဉ်ဝဲနွဉ်လီၤ.

အယိဖဲတၢ်ပၢ်ဆၢအဆၢကတိၤ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖဲတၢ်သူဉ်ထိဉ်က့ၤကညီကိၤ်အဆၢကတိၤ် မ့ၢ်ဂ့ၤ, ခါဆူညါတၢ်ဆၢကတိၤ်အဂိၤ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပလိဉ်ဘဉ်သပှၤ်တၢ်ကညီသ့ဉ်ပှၤ် (ဖိလ် စံဉ်) တၢ်ကွဲးတဘ့ဉ်လၢကညီဖိအတၢ်အိဉ်မူအဂိၤ်ဒီးကညီတၢ်ပၢ်ဆၢတၢ်အိဉ်မူအဂိၤ် နှဉ်လီၤ.

ကညီသ့ဉ်ပှၤ် (ဖိလ်စံဉ်) အံၤတဘဉ်မ့ၢ်တၢ်ထိဒါကညီလုၢ်လၢ်ထူသနူ တၢ်စူၢ်တၢ် နာ်ဘဉ်ဃးသ့ဉ်ပှၤ်ဘဉ်. ကဘဉ်ကၢကိဉ်ဖိးမံလိာ်သး ဒ်ဟီဉ်ခိဉ်ဘီမုၢ်စၢဖြိဉ်ကရၢအ တၢ်ဆၢတဲာ်လီၤ ဘဉ်ဃးသ့ဉ်ပှၤ်အတၢ်ဘိးဘဉ်ရၤလီၤတဖဉ် အမဲာ်ညါကဘဉ်အုဉ် ကီၤကညီဖိတၢ်အိဉ်မူ, ကညီဖိတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်လၢအယူာ်ကၢ, တၢ်သးသမူအါ ကလုာ်ဒီးနှ့ဆၢဉ်ခိဉ်ဃၢ. အမူအဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

၂ တ၀်စံဉ်စိၤတဲစိၤ

တ၀်စံဉ်စိၤတဲစိၤ

မိ၀်ပ၀်ဖံဖုလၢပျၤတဖဉ် ဟဲလီၤတုၤဖဲထံကိ၀်အံၤဒီးထံဉ်ဝဲလၢ မ့၀်ထံကိ၀်လၢအပဲၤဒီး တ၀်ဓဲတ၀်မါ, ထံကျိထံကွာ်, ဒုဉ်ညဉ်ဒီးဆဉ်ဖိကိ၀်ဖိတဖဉ်အဃိ အဝဲသ့ဉ်ကွ၀်ဝဲမှာ်ဘဉ်အီၤဒီး ဟ်လီၤတ၀်အိဉ်တ၀်ဆိုးအလိ၀်လၢ တ၀်ဟၤခိဉ်ထံဒိဉ်နံၤဒီးဖဲးအိဉ်သံဉ်ခုး, ကျိးတဖဉ်လၢထံကျိလါဟ့အကၢ်နံၤန့ဉ်လီၤ. ကိ၀်အံၤပဲၤဒီးတ၀်ဓဲတ၀်မါလါဟ့ဂ့ၤမးအဃိကိုးန့၀်ဝဲအမံၤလၢကိ၀်လါန့ဉ်လီၤ. လၢခံကလုာ်ဒူဉ်ဒ်အမ့၀်ယိၤ, တလၢၤ, ပဃီၤကလုာ်ဒူဉ်တဖဉ်ဟဲနှာ်လီၤဒီးအဝဲသ့ဉ်တဖဉ် ဟဲစာ်ဃုာ်ဒီးဟိဉ်ခိဉ်ကစ၀်သနူန့ဉ်လီၤ. လၢဟိဉ်ခိဉ်ကစ၀်သနူအဖိလာ် ကညီဖိတဖဉ်ဘဉ်တ၀်ဆိဉ်တံ၀်မၤနၢၤအီၤအကလုာ်ကလုာ်နှဉ်လီၤ. တုၤဒဉ်လဲာ်ကညီဖိတဖဉ် အိဉ်လၢသ့ဉ်ပှ၀်ပူၤဘဉ်ဆဉ် သူဉ်ထိဉ်ဟံဉ်ဃီ ဒီးသ့ဉ်တန့၀်လၢၤဘဉ်နှဉ်လီၤ.

ဖဲကညီဖိတဖဉ်ဟဲနှာ်လီၤသိသိအခါ အိဉ်ဆိုးဝဲလၢတ၀်လိ၀်ဟၤဟိဉ်ခိဉ်ကပ်ာ်ဂ့ၤဘဉ်ဆဉ်ဘဉ်တ၀်ဆိဉ်တံ၀်မၤနၢၤအီၤအဃိဟးထိဉ်ဃုအလိ၀်အကျဲဆူ ထံခံကွာ်စိးတုၤဆူကစ၀်ခံကလိကျါန့ဉ်လီၤ. လၢတ၀်နှဉ်အဃိတ၀်အုဉ်သးအိဉ်လၢအမ့၀်တုၤခဲအံၤလၢပဃီၤစံးဝဲ (သစ်ငုတ်လည်းဆွေးကရင်လည်းပြေး) တုၤမ့၀်မဆါတနံၤအံၤန့ဉ်လီၤ.

ဖဲအဲကလံးဟ့မၤလဲ၀်အိဉ်ကိ၀်ဖိတဖဉ် ဟဲနှာ်လီၤဒုးန့၀်ကွၤကိ၀်အံၤဒီးသူဉ်ထိဉ်ဆိလီၤအတ၀်ပၢတ၀်ပြးဒီးမ့၀်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဖဲ ၁၈၂၆ နံဉ်အပူၤ ဒီးလူၤဃုဝဲသ့ဉ်ကလုာ်

လ၊အတူ၊ထံ ယံဉ် ထ၊တဖဉ် ဒီးသ့ဉ်ညါ ဝဲလ၊ သ့ဉ်ပဟံဉ် အကလုာ် အံး ဂ့၊ နှ၊် သ့ဉ် ကလုာ်ဂ၊တဖဉ်အယိ ဟ်ပနီဉ်ဝဲလ၊သ့ဉ်ပဟံဉ်အကလုာ်အံးမ့၊် ပဒိဉ်အသ့ဉ်ဒီးပှ၊ ဟ်ကဲမ၊ထွဲအီ၊တူ၊မ့၊်မဆါတနံး၊အံး၊နှဉ်လီ၊. ဖဲ၁၈၂၆နံဉ်အပူ၊ အဝဲသ့ဉ် စးထီဉ် မ၊သ့ဉ်လ၊တနိ တရှဉ်ကီ၊်ခီ ဒီးလ၊ယိဉ်လိာ်ကျိအတိ၊ပူ၊ဒီးထိဉ် ထွံလီ၊ဝဲဆူ ယိဉ် လိာ်ကျိ တူ၊ ဖဲ မိဉ်လ မဲ့ဉ် ကဘီသန့ ဒီး စးထီဉ် ဆါဝဲ ဆူ ထံဂ့၊ကီ၊်ဂ၊ ဒ်အမ့၊် ကီ၊လ၊သူကီ၊်ဒီးကီ၊်ယူရပ၊ထံကီ၊်တဖဉ် လ၊ပနံဉ်က၊တ၊်အကျဲသနူအသိးန့ဉ်လီ၊. ပနံဉ်က၊တ၊်သနူအကျဲအံး၊ယံာ်ထိဉ်လဲ၊်ထိဉ်ဝဲကျွ်၊်ကျွ်၊်အယိဖဲ ၁၈၅၂ နံဉ် အပူ၊နှဉ် ကိးထိဉ်ပှ၊မ၊သ့ဉ်ဖိတဖဉ် လ၊အအိဉ်လ၊တ နိတရှဉ်ပူ၊တဖဉ်ဆူ ပကိတ၊်ပ၊ဒီး ပကိယိမးအက၏်တူ၊်တဖဉ် လ၊တ၊်ကကူာ်သ့ဉ်မ၊သ့ဉ်အဂီ၊်ဒီးထိဉ်ထွံလီ၊ဝဲလ၊ကီ၊ လိာ်ကျိ (ပရဲလိာ်ကျိ) ဆူမိဉ်လမဲ့ဉ်ဒ်တ၊်ပ့ှ၊တ၊်ဆါအသိးန့ဉ်လီ၊.

စးထီဉ် ၁၈၅ဖ နံဉ် အပူ၊ကီ၊ လ၊ ဝါ ဒုး အိဉ်ထီဉ် သ့ဉ်ပှ၊် ဝဲးကျိ၊ အ တ၊်မ၊ လ၊ကီ၊်ပယီ၊ပူ၊ဒ်အမ့၊်ပှ၊ကွ၊မနံဉ်ဖိ (Dietrich Brandis) အတ၊်မ၊စဲအ့ဉ်အကျဲဒ်အမ့၊် (Burma Selective System)အသိးဒီးပှ၊ကညီဖိနှာ်လီ၊မ၊တ၊်လ၊သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲးကျိ၊ပူ၊ ဒီးမ၊ လိသ့ထီဉ်အသးလ၊တ၊်မ၊သ့ဉ်အကျိ၊အကျဲလ၊တ၊်ကထုးထီဉ်ဆါသ့ဉ်အဂီ၊်နှဉ်လီ၊.

စးထီဉ် ၁၈၇၀ နံဉ်နှဉ်ကိ၊လ၊ဝါဒုး၊အိဉ်ထီဉ်ပုံ၊ကွီ၊, သ့ဉ်ပဟံဉ်ကျိးဒီး၊တ၊်ကွ၊် ဆဉ်ဖိကီ၊်ဖိအိဉ်ဆဉ်အလီ၊ တကတီ၊်ဃီမ၊ဃံးထိဉ်တ၊်ထုးထိဉ်သ့ဉ်ပဟံဉ် ဒီးသ့ဉ် ကလုာ်အဂ၊တဖဉ်လ၊ကျဲအကလုာ်ကလုာ် ဒီးကဲထိဉ်တ၊်ကိတ၊်ခဲလ၊ပှ၊လိ၊်ကဝိ၊ ဖိသ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊် ဒ်အမ့၊်တ၊်လု၊်အိဉ်သးသမူ ဒီး၊တ၊်အိဉ်တ၊်ဆိး အဂီ၊်ယံာ်ထိဉ် ဃံးထိဉ်ဝဲန့ဉ်လီ၊.

စးထီဉ်ဖဲ ၁၉၀၂ နံဉ်အပူ၊မ့၊်လ၊တ၊်မ၊ကဲ၊အိဉ်သ့ဉ်, ဝဉ်, ဆဉ်ဖိကီ၊်ဖိဒီး၊တ၊် အဂုာ်အဂ၊တဖဉ် တလဲ၊အသးဘဉ်ဘျိးဘဉ်ဒ၊ဘဉ်အယိ အဲကလံးပဒိဉ်လ၊ဟဲပ၊ ကီ၊်ပယီ၊တဖဉ်ဒုး၊အိဉ်ထိဉ်ဝဲဒဉ်ကီ၊်ပယီ၊သ့ဉ်ပှ၊်အ (act) အယိအဲး၊တ၊်သိဉ်တ၊်သိ စးထီဉ်အိဉ်ထိဉ်ဝဲဒဉ်ဖဲန့ဉ်လီ၊. ဖဲ၁၉၄၈ နံဉ်အပူ၊ကီ၊လ၊ဝါဟ့ဉ်က့၊တ၊်သဘျ ဆူကီ၊်ပယီ၊အစုပူ၊နှဉ်လီ၊.

စးထီဉ်ဖဲ ၁၉၄၉ လါယနူ၊အါရံ၊ ၃၁ သိအပူ၊နှဉ်ကညီဖိစးထီဉ်တ၊်ပ၊်ဆ၊နှဉ် လီ၊.ဖဲ ၁၉၄၉ နံဉ်လါယူ၊ ၁၄ သိအနံး၊နှဉ်ပကညီခိဉ်နှ၊်တဖဉ်ဟ်ဖြဉ်ထိဉ်အသး ဝံ၊ ဟ်လီ၊တ၊်ပ၊တ၊်ပြဲးတဖဉ်လ၊အကျိ၊အကျဲတခါစုာ်စုာ်ဝံ၊ လ၊စံာ်ပှ၊သူဉ်ဖျဲးဒီး သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲးကျိ၊တခီဘဉ်တ၊်ဟ့ဉ်စိဟ့ဉ်ကမီ၊မူဒ၊ခိဉ်လ၊အမ့၊် ပဒိဉ်စ့ဉ်တ့ဉ် ဒ်အမ့၊် ဝဲးကျိ၊မူဒ၊ခိဉ်နှဉ်လီ၊.

တ၀်ဖံးအိဉ်မၤအိဉ်သ့ဉ်ဒိဉ်ဒိဉ်မ့၀်မ့၀် လၢကိ၊်ပယီၤပူၤအံၤဘဉ်တ၀်ပတ့ဉ်ကွံဉ်အီၤဖဲ ၁၉၅၅ နံဉ် အပူၤအၤယိ ဒီးတ၀်ထုးထိဉ် မၤ ကၤသ့ဉ် ပဟံဉ် အံၤ အိဉ်ပတ့ဉ်ကွံဉ် ဝဲ နှဉ် လီၤ. ၁၉၅၅ နံဉ်ဖဲလါယူၤအပူၤန့ဉ် (KRC) ခီကရဲးတ၀တဘျိဘဉ်တ၀်သူဉ်ထိဉ်ဆိ လီၤအက့၀်အဂီၤန့ဉ်လီၤ. ဖဲန့ဉ်ပ၀ဆ့၀တ၀်ကမံးတံာ်ဘျိဘဉ်က့ၤ တ၀်ဘျုမိ၊်ပ့၀်တနီၤဒီး သ့ဉ်ပ့၀် ဒီးစံာ်ပဲ့ၤဝဲၤကျိၤခိဉ်ဘဉ်တ၀်ဃုထ၀ထိဉ်က့ၤအီၤလ၀ ပဒိဉ်စူးမိဉ်လ္ဉဉ်လ၀ကဟံး ထိဉ် ဖိဉ် ထိဉ် မူ ဒၢ ခိဉ် နှဉ် လီၤ. ၁၉၅၆ နံဉ်ဒီကလုာ် ခီကရဲး ခံဘျိ တ ဘျိ ဘဉ် တ၀် အိဉ်ဖိုဉ်ကဒီးအီၤဖဲမီကိ၊်ခံန့ဉ် သ့ဉ်ပ့၀်ဒီးစံာ်ပဲ့ၤဝဲၤကျိၤခိဉ်ဘဉ်ဃုထ၀ထိဉ်က့ၤအီၤလ၀ ပဒိဉ်မါရှဉ်ဖျးန့ဉ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၆၆ နံဉ်ပဒိဉ်သဉ်ပုံးဘဉ်တ၀်ဒုးကဲထိဉ်က့ၤအီၤလ၀ သ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤကျိၤဒီးစံာ်ပဲ့ၤ သူဉ်ဖျးဝဲၤကျိၤခိဉ်န့ဉ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၇၂ နံဉ်အပူၤန့ဉ်တ၀်ကွဲးကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပ့၀်တ၀်သိဉ်တ၀်သိ (act) ဒီးခ့ဉ်အဲဉ် ယူဉ်သ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤ ကျိၤတ၀်မၤအကျိၤအကဲ့ (ဖါတံ၊်ကဲ့ၤကီးကွဲးကျိဉ်ထံက့ၤကိၤလၤဆူပ ယီၤ) နှဉ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၇၄နံဉ်ခီကရဲး (၉) ဘျိတဘျိတ၀်ဟ်ဂ၊်ဟ်ကျၤက့ၤကိ၊်သူလ့ၤ သ့ဉ်ပ့၀်တ၀်သိဉ်တ၀်သိ (act) ဒီးခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်သ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤကျိၤ အတ၀်မၤအကျိၤအကဲ့ သ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

စးထိဉ် ၁၉၈၀ နံဉ်နှဉ်ပဒိဉ်အိဉ်ဆါကဲထိဉ်က့ၤသ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤကျိၤခိဉ်နှဉ်လီၤ. စး ထိဉ် ဖဲန့ဉ်တ၀်မၤကၤအိဉ်သ့ဉ်တ၀်မၤအိဉ်ထိဉ်ကဒါက့ၤဒီးတကတိ၊်ဃိ (နဝတ) ပယီၤပဒိဉ်ဆါဝဲဇဉ်သ့ဉ်ပ့၀် ၄၂ ကဝီၤလ၀တ၀်ဆ၀ကတိ၊် ၅ နံဉ်အတိ၊်ပူၤလ၀ကိ၊်ကွိဉ် တဲဉ်ခီပနံဉ် ၃၆ ဖုကနှာ်လီၤမၤသ့ဉ်ဒိဉ်ဒိဉ်မ့၀်မ့၀် တုၤဇဉ်လဉ်တ၀်ဟးဂီၤအိဉ်ထိဉ်ဝဲ ဇဉ် ၁၈,၈၀၀ စကွဲယါကံလိမံထ၀ဉ်ဇဉ်လဉ်နှဉ်လီၤ. တုၤလီၤလ၀ ၁၉၉၃ နံဉ်လါဒံဉ် စဲဘ၀ဉ်အပူၤထံကိ၊်အါဘ့ဉ်အတ၀်ဆိဉ်သနံးအကပၤကပၤအယိ (နဝတ) ဟ်ပတ့ဉ် ကွံဉ်တ၀်မၤကၤသ့ဉ်ဒိဉ်ဒိဉ်မ့၀်မ့၀်အတ၀်မၤလ၀ကိ၊်ကွိဉ်တဲဉ်ဒီးကိ၊်ပယီၤကိ၊်ဆ၀နှဉ်လီၤ.

စးထိဉ်ကဒီးဖဲ ၁၉၉၆ နံဉ်တုၤလီၤဆူ ၁၉၉၈ နံဉ်အပူၤတ၀်မၤအိဉ်ဟုဉ်သ့ဉ်လ၀ အအိဉ်ထိဉ်ဖဲ ဃိဉ်လိာ်ကျိတြီၤလ၀ကိ၊်ကွိဉ်တဲဉ်ပူၤဒီးတ၀်ဂ့၀်အံၤ မ့၀်စ့၀်ကီးတ၀်ဂ့၀်အါ မံၤအကျါတမံၤလ၀ ပဒိဉ်အိဉ်ဆါလဲၤဟ့ဉ်လီၤကွံဉ်အသးဆူ (နအဖ) တ၀်ပ၀အဖီလာ် နှဉ်လီၤ. စးထိဉ်ဖဲန့ဉ်တ၀်မၤကၤအိဉ်သ့ဉ်ဒိဉ်ဒိဉ်မ့၀်မ့၀်ဘဉ်တ၀်ပတ့ဉ်ကွံဉ်အီၤန့ဉ်လီၤ.

စးထိဉ် ၂၀၀၀ နံဉ်တုၤ ၂၀၀၈ နံဉ် ဖုကစ၊်ဒိဉ်ဟံးမူဒါဒ်သ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤကျိၤခိဉ်ဒီးဖဲ ၂၀၀၈နံဉ်ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ခီကရဲး (၁၄) ဝိတဝိန့ဉ်တ၀်ဃုထ၀ထိဉ်က့ၤပဒိဉ်စီၤအါတိဒ် သ့ဉ်ပ့၀်ဝဲၤကျိၤခိဉ်န့ဉ်လီၤ.

၃ သ့ဉ်ပှၢ်ဒီးသ့ဉ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤမုၢ်မဆါတနံၤအံၤတၢ်အိဉ်သး

သ့ဉ်ပှၢ်ဒီးသ့ဉ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤမုၢ်မဆါတနံၤအံၤတၢ်အိဉ်သး

ကိၢ်သူလ့ၤဒီဘ့ဉ်သ့ဉ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤ ပှၤမၤတၢ်ဖိဂံၢ်ဘါစ့ၢဝဲအဃိ ဒ်အသးအိဉ်လၢကမၤဖျါထိဉ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်အဂီၢ်ထံဉ်ဘဉ်တၢ်ကီတၢ်ခဲန့ဉ်လီၤ. အဂၤတမံၤဝဲၤကျိၤပှၤမၤတၢ်ဖိတဖဉ်ဘဉ်ဃးဒီး ဝဲၤကျိၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်သ့တၢ်ဘဉ်တဖဉ်လိဉ်ဒံးဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤဟိဉ်ကဝီၤတၢ်အိဉ်သး ဒီးတၢ်အိဉ်သးအဂုၤအဂၤအဃိ ဘဉ်ထွဲဒီးတၢ်သူဉ်သ့ဉ်တၢ်မၤန့ဉ် တၢ်မၤအီၤထွဲတန့ၢ်ဒံးဘဉ်. မ့မ့ၢ်တၢ်ကဟ့ကယာ်ကွၢ်ထွဲသ့ဉ်ပှၢ်တၢ်မၤတခိ တၢ်ကဟ့ကယာ်ကွၢ်ထွဲန့ၢ်ဒဉ်ထဲကီၢ်ရှဉ်ဟိဉ်ကဝီၤလၢဖိဉ်တုၤယိၢ်နှၢ်တၢ်လိၢ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤကီၢ်ရှဉ်ဟိဉ်ကဝီၤတဖဉ်ကဲထိဉ်ကွၤဒုဉ်ဒါ (စိုးမိုးနယ်မြေ) တၢ်လိၢ်တဖဉ်အါထိဉ်ဝဲကူၢ်ကူၢ်နှဉ်လီၤ. တၢ်လိၢ်တဖဉ်အဖိခိဉ်ဒ်ဝဲၤကျိၤတၢ်မၤအကျဲအိဉ်အသိးမၤထွဲတန့ၢ်ဘဉ်အယိပှၢ်တဖဉ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဒဉ်ကူၢ်ကူၢ်နှဉ်လီၤ. တၢ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်တၢ်မၤတခီကီၢ်ရှဉ်ကိးဘ့ဉ်ဒဲးမၤတၢ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ် ဘဉ်ဆဉ်တၢ်မၤလဲၤလဲၤထိထိဒ်အပူၤကွံာ်အသိးတအိဉ်လၢဘဉ်နှဉ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်အနံဉ်အလါယံာ်တ့ၢ်လံအယိဒီးသ့ဉ်လုၢ်ဖိဉ်မ့ၤဖိဉ်တဖဉ်လီၤစ့ၤ, သ့ဉ်လၢအဖိဉ်တဖဉ်လီၤစ့ၢကွံာ်ဝဲဒဉ်စ့ၢ်ကိးအယိနှဉ်လီၤ.

(က) သွင်ပျံအလဲၢ်အထီ (area)

လၢအပူၤကွံဉ်နှဉ်ကိၢ်သူလွဲးဒိတဘ့ဉ်အပူၤတၢ်ထိဉ်ဒွးတယာ်သွင်ပျံအိဉ်ကးဘၢ ယာ်ဝဲ ၈၅မျးကယၤနှဉ်လီၤ. မ့မ့ၢ် ၁၅ မျးကယၤတခီနှဉ်အိဉ်တၢ်လိၢ်လၢပျိလဲၢ်ပျိထိအိဉ်အလိၢ်ဒ်အမ့ၢ်စံာ်ပျိတၢ်လိၢ်ဒီးဒူသဝီတၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲတဖဉ်နှဉ်လီၤ. စးထိဉ်ဖဲ ၁၉၈၈ နံဉ်ဒီးတုၤလီၤဆူ ၂၀၀၈ နံဉ်အပူၤနှဉ် သွင်ပျံတၢ်ဟးဂူာ်ဟးဂီၤတၢ်ထိဉ်ဒွးတယာ်အီၤအိဉ်ဝဲ ၅၀ မျးကယၤဒီးအိဉ်တ့ၢ်ဒံးဝဲ ၃၅ မျးကယၤ ယဉ်ယဉ်နှဉ်လီၤ.

(ခ) သွင်ပျံအကလုာ်ဒီးသွင်အကလုာ်တဖဉ်

လၢကိၢ်သူလွဲးအပူၤတၢ်ထံဉ်ဒီးသွင်ညါလၢသွင်ပျံအကလုာ်အိဉ်ဝဲ ၆ ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်သွင်ပျံလါဟ့ထီဘိ, ကနၢခိဉ်သွင်ပျံ, ကိၢ်ဘျခိဉ်သွင်ပျံ, တလဉ်အိသွင်ပျံ, ဃဲဉ်ခိဉ်သွင်ပျံ, ပိဉ်လဲဉ်ထံဟီထံထီဉ်ထံလီၤသွင်ပျံသွင်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. ကိၢ်သူလွဲးဒိတဘ့ဉ်အပူၤသွင်အကလုာ်ဘဉ်တၢ်နီးဖးလီၤဝဲအိဉ် ၃ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်သွင်ပဟံဉ်, သွင်ညဉ်ကိၤဒီးသွင်ညဉ်ကဟ်နှဉ်လီၤ. ဆၢကတိၢ်မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤသွင်အကလုာ်လၢအဘဉ်တၢ်မၤကၤအီၤဒီးလီၤစ့ၤကွံဉ်ဝဲနှဉ်အိဉ်ဝဲ (၁၅) ကလုာ် လၢ ကိၢ် သူ လွဲး ဟီဉ် ကဝိၤ အပူၤ ဒ်အမ့ၢ် သွင် ပဟံဉ်, သွင် ဖျ, သွင် တလၢး (ကျိုကျၤဉ်) ဃီ, ကွီးကွဉ်, လးနူး, လးဘီဉ်, တလးအီ သွင်ဖဉ် ဆါ, နီဉ်ဘီကိ်ာ်, ကမၤ, စ့ၢ်, သွင်တဝံး, တ့ညွလဲ(သွင်ဂ့ၤဘီ) ဒီးသွင်ကဆီဓဲသွင်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. သွင်အကလုာ်တဖဉ်အံၤကဒိဉ်ထိဉ်အဂိၢ်ဟံးဝဲတၢ်ဆၢကတိၢ်လၢအနံဉ်ယံာ်လါယံာ် ဒီးဘဉ်တၢ်မၤကၤအီၤတၢ်ကူာ်လီၤအီၤ ကူၤ်ကူၤ် ဒီးတၢ်သူဉ်ကဒါကွၤအီၤတအိဉ်ဘဉ်အယိတၢ်ဘဉ်ယိာ်အိဉ်ဝဲလၢအစၢ ဘူးကလီၤတူာ်ဝဲနှဉ်လီၤ.

(ဂ) ကိၢ်ရှဉ်တဘ့ဉ်စုာ်စုာ်ပျဲပူၤဆဉ်ဖိကိၢ်ဖိသွင်ပျံပျံၤကွီၤ

ကိၢ်ရှဉ်တဘ့ဉ်စုာ်စုာ်အပူၤတၢ်ဟာ်ပနီဉ်ပျဲပူၤဆဉ်ဖိကိၢ်ဖိသွင်ပျံပျံၤကွီၤတအိဉ်ဒံးဝဲခဲလာ်ဘဉ်. တၢ်ဟာ်ပနီဉ်ပျဲပူၤဆဉ်ဖိကိၢ်ဖိသွင်ပျံပျံၤကွီၤလၢအအိဉ်လၢကိၢ်သူလွဲးဟီဉ်ကဝိၤပူၤတဖဉ်ဆဉ်ဖိကိၢ်ဖိဘဉ်တၢ်နီးဖးလီၤအကလုာ်အိဉ်ဝဲ ၅ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်အီဉ်နၢ်ဖိအကလုာ်, တၢ်ယူၤအကလုာ်, တၢ်ဘျိဉ်တၢ်စွါ, တၢ်အိဉ်လၢထံကျါဒီးထံတတ်ခိတတ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. ဆၢကတိၢ်မ့ၢ်မဆါတနံၤ

ၶံၼ် ဆၵ်ဖိုၵ်ၽိ လၢ ၶစၢၼ် ဘူး ကလီၼ် တူၵ် ၶိၵ် ဝဲ တ ဘျူး က လုၵ် ၹ်ၶမ့်ၵ်
ကဆီမံၼ်, ဘီၵ်သိၵ်ၶကလုၵ်ကလုၵ်, တၢၼ်ကွီ, တၢၼ်ဒိၵ်, ကျိၵ်မံၼ်, ပန်ၵ်မံၼ်, တၢ
ဘီန်ၵၢ, ထိၵ်ပၵ်, ထိၵ်ကိုး, ခုံးတံၵ်,ဆီ,ပိုၼ်ပဵၵ်, သယုၵ်ပၵ်ဒီးယိၼ်ဟီၵ်တဖၵ်နူၵ်
လီၼ်. ဆၵ်ဖိုၵ်ၽိတဖၵ်ၶံၼ်လီၼ်စုၼ်ကွံၵ်မ့်လၢ ပၵ်လီၼ်ပျိုကွံၵ်ဒီးတၢ်မၼ်ကၢၼ်ၶီၼ်ၶ
ဂိၵ်တၢ်ဖိၵ်တၢ်ခဲးၶီၼ်, ဆၵ်ဖိုၵ်ၽိတနိၼ်မ့်ၵ်ဆၵ်ဖိုၵ်ၽိလၢၶတဂုၼ်ထိၵ်ချ ဒီးမ့်ၵ်
လၢတၢ်ဒီသဖၢၶီၼ်ထံဆးတန္ၵ်ၶဃိဆံးလီၼ်စုၼ်လီၼ်ကွံၵ်ဒီးၶစၢၼ်ဘူးကလီၼ်တူၵ်
တဖၵ်နူၵ်လီၼ်.

(ဃ) ဆၢကတိၵ်ခဲၶံၼ်းသ့ၵ်ပၵ်ၶဖိခိၵ်တၢ်ဒီးသန္ၼ်းသးတဖၵ်

ကညီဖိတဖၵ်လၢဟျၢလံၼ်းလံၼ်းဒီးသန္ၼ်းၶသးလၢသ့ၵ်ပၵ်ဒီးၶိၵ်မူဝဲဖၵ်နူၵ်လီၼ်.
မ့်ၵ်မဆါတနံၼ်းၶံၼ်းသ့ၵ်ပၵ်မ့်ၵ်ဝဲ တၢ်ကဲဘျူးကဲဖြိၵ်လၢပဝဲကညီဖိလၢ ၶစံၵ်မုံ
ဟးဖြိုးၶတၢ်ၶိၵ်သဖၢၶလီၵ်, ကတြိဆၢဒုးဆၢဒုၵ်ဖၢၶလီၵ်, တၢ်ဖဲးခုးဖဲးသံၵ်
ၶလီၵ်, တၢ်ဃုၶိၵ်တၢ်ၶိၵ်တၢ်ၶိ (ဆၵ်ဖိုၵ်ၽိ,တၢ်ဒိးတၢ်လၵ်) ၶလီၵ်, တၢ်
ထုးထိၵ်သ့ၵ်ဂံၵ်ဝၵ်စဲၶလီၵ်, တၢ်ထုးထိၵ်သ့ၵ်ပၵ်ၶတၢ်ၶိၵ်ယၢၶဃိကျိၵ်စု
တၢ်ဟဲနၵ်ၶကျဲၶိၵ်, ၶမဲၵ်ညါမ့်ၵ်စု်ၵ်ကီးတၢ်ဒီသဖၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, လုၵ်လၢ်
ထူသနူတၢ်စူၵ်တၢ်နၵ်ၶလီၵ်တဖၵ်နူၵ်လီၼ်.

(င) နူဆၢၵ်တၢ်ဆီတလဲ

စးထိၵ် ၁၉၈၈ တုၢလီၼ်ခဲၶံၼ်းနူၵ်နူဆၢၵ်တၢ်ဆီတလဲတဖၵ်မ့်ၵ်ဝဲ –

၁. ထံၶိၵ်ယွၢ်ကွံၵ်ဟီၵ်ခိၵ်ၶစီ
၂. ထံယွၢ်ၶကျိၢ်ၶကျဲတဖၵ်ဟးဂီၢ်
၃. ဟီၵ်ခိၵ်လၵ်, ကၢ်လၵ်
၄. ထံလီၢ်စုၢ်, ထံလီၢ်သံး, ထံဒိၵ်လုၵ်ဘၢတၢ်
၅. မူခိၵ်ကလံၢ်သီၵ်ဂီၢ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ခုၵ်တဘၵ်လီၢ်ဘၵ်စး
၆. ယုၢ်ဒီးတၢ်ဖိဃ်ၶကလုၵ်ကလုၵ် လၢၶမၤဘၵ်ဒိဘၵ်ထံးတၢ်တဖၵ်
ၶါထိၵ်
၇. သ့ၵ်ကလုၵ်ဒီးဆၵ်ဖိုၵ်ၽိဖိၶစၢၼ်တနိၢ်လီၢ်မ၊် လီၢ်တူၵ်ကွံၵ်နူၵ်လီၼ်.

၄ တၢ်ပညၢ်ဖိတၢ်ၵ်

တၢ်ပညၢ်ဖိတၢ်ၵ်

သ့ၵ်ပၢ်ဖိလ်စံၵ်အံၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢကမၤစၢၤကညီဖိလၢကဒိသဒၢ, ရဲၵ်သဲကတိၤမၤ ဂုၤထိၵ်ပသိထိၵ်ကွၤဒီးတၢ်သူသ့ၵ်ပၢ်တၢ်အိၵ်ယၢၤ ကျဲလၢအယ့ာ်ကၢအဂီၢ်တၢ်ပညၢ်ဖိတၢၵ်အိၵ် (၈) ထံၵ်မ့ၢ်ဝဲ –

(က) ပၢၤလီၢ်ကဝီၤဖိအတၢ်လ့ၢ်အိၵ်သးသမူအဂီၢ် (local livelihoods)

ဒ်သိးကဟံးဃာ်ဂၢ်ကျၤပၢၤလီၢ်ကဝီၤဖိဒီးပၢၤထူလံၤဖိအတၢ်လ့ၢ်အိၵ်သးသမူလၢ အဒိးသန့ၤထိၵ်အသးလၢသ့ၵ်ပၢ်တၢ်အိၵ်ယၢၤအဖိခိၵ်

(ခ) ပၢၤကညီတၢ်ဘံၵ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် (human security)

ဒ်သိးကဒိသဒၢ သ့ၵ်ပၢ် တၢ်အိၵ်ယၢၤလၢ အဘၵ်ဘျူးဘၵ်ဖြိၵ်ဝဲ ကညီဖိအတၢ်အိၵ်ဆူၵ်အိၵ်ချ, တၢ်အိၵ်ကူအီလၢ, နှ့ဆၢၵ်ခိၵ်ယၢၤတၢ်ဘံၵ်တၢ်ဘၢ, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဒီးနီၢ်ခိသးသမူတၢ်ဘံၵ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်

(ဂ) တၢ်သးသမူ ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအါကလုာ်အဂီၢ် (biological & cultural diversity)

ဒ်သိးကပၢၤဃာ်တၢ်သးသမူအါကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် ဆၵ်ဖိကီၢ်ဖိလၢထံလၢခ, တၢ်ဖိတၢ်ဃၢ်, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ ဒီးကညီအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအကလုာ်ကလုာ် (ကဒိသဒၢ

ကွၤတ၊်သးသမူလၢအအိၣ်လီၤတဲာ်စ့ၢ် ဒီးအစၢၤဘူးကလီၤတူာ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးက ဟ့ၣ်ဂံၤ်ဟ့ၣ်ဘါ ပှၤလိ၊်ကဝီၤဖိဒီးပှၤထူလံၤဖိအလု၊်အလ၊်ထူသနူ, အတ၊်စူ၊်တ၊် နၣ် ဒီးအတ၊်သ့ၣ်ညါထူလံၤဘၣ်ဃးတ၊်ဆိးကါဒီးတ၊်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပှ၊်အ ဂိၢ်)

(ဃ) နူ့ဆၢၣ်တဝၤအမူဒၤါတ၊်ဖံးတ၊်မၤအဂိၢ် (*ecosystem services*)

ဒ်သိးကဟၣ်ဃာ်နူ့ဆၢၣ်တဝၤအမူအဒၤါတ၊်ဖံးတ၊်မၤ လၢအဒီသဒၢဝဲဒၣ် ထံဏိၣ် ယွၤကွံာ်ဟီၣ်စီ, ထံသံးနိသံး, ထံလာ်ဘၢတ၊်, ထံတ၊်ဘၣ်အၢဘၣ်သီ, မူခိၣ် ကလံၤသိၣ်ဂီၤအတ၊်ဆီတလဲသး ဟီၣ်လာ် (landslide) ဒီးနူ့ဆၢၣ်အတ၊်တတ၊်ာ် တ နါသ့ၣ်တဖၣ် ခီဖျိတ၊်ရဲၣ်သဲကတီၤကွၤသ့ၣ်ပှ၊်တဖၣ်နူ့ၣ်လီၤ.

(င) တ၊်ဂုၤထိၣ်ပသီထိၣ်လၢအယ့ာ်ကၢအဂိၢ် (*sustainable development*)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၤ်ဟ့ၣ်ဘါ တ၊်ဆိးကါဒီးပၢဆၢသ့ၣ်ပှ၊်တ၊်အိၣ်ယၢၤ လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွာ် ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိအတ၊်ဂုၤထိၣ်ပသီထိၣ်လၢအယ့ာ်ကၢအဂိၢ်နူ့ၣ်လီၤ.

(စ) ကမျ၊်အတ၊်ဟ်ဃုာ်မၤသကိးတ၊်အဂိၢ် (*people's participation*)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၤ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲဒၣ် ထံဖိကိၢ်ဖိကမျ၊် ဟ်ဃုာ်ဒီးပိာ်မ့ၣ်ပိာ်မၤတဖၣ် လၢ ကပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂိၢ်မၤသကိးတ၊်တပယ့ာ်ဃီလၢတ၊်မၤတ၊်ဆၢတဲာ်, တ၊်တီ ခိၣ်ရိၣ်မဲ တ၊်ပၢဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပှ၊် တ၊်နှ၊်ဘျုုးနှ၊်ဖြၣ် ဒီးတ၊်သမံသမိးသကိး ကွၤ သ့ၣ်ပှ၊်တ၊်သိၣ်တ၊်သီတ၊်ဘျ လၢကိးပတိ၊်ဒဲးအပူၤနူ့ၣ်လီၤ.

(ဆ) ကမျ၊်အတ၊်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဃးတ၊်ကတီၤသ့ၣ်ပှ၊် (*public awareness*)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၤ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲဒၣ် တ၊်ဟ့ၣ်တ၊်သ့ၣ်ညါန၊်ပ၊်ဘၣ်ထွဲတ၊်ကတီၤသ့ၣ် ပှ၊် ဒီးနူ့ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၤဝီညါ တုၤလီၤဆူဂံၤ်ခိၣ်ထံးကမျ၊်အအိၣ်သကုၤတ၊်လိ၊်အ ဂိၢ်နူ့ၣ်လီၤ.

(ရ) တ၊်မၤအါထိၣ်ကမျ၊်ဒီးပှၤမၤတ၊်ဖိကံာ်စီအဂိၢ် (*capacity building*)

ဒ်သိးကဆိၣ်ထွဲဝဲဒၣ်တ၊်မၤအါထိၣ် ဂံၤ်ခိၣ်ထံးကမျ၊်ဒီးသ့ၣ်ပှ၊်ပှၤမၤတ၊်ဖိတဖၣ် အတ၊်သ့တ၊်ဘၣ်အကံာ်အစီဘၣ်ထွဲ တ၊်ပၢဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပှ၊်လၢအဖိးမံဒီးသနူ ဖိလံစံၣ်တဘ့ၣ်အံၤအဂိၢ်နူ့ၣ်လီၤ.

၅ တ၊်မၤကျဲခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲကူၣ်တရံး

တ၊်မၤကျဲခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲကူၣ်တရံး (strategies & tactics)

(က) တ၊်ဒုးအိၣ်ထိၣ်ပှၤတဝၤသ့ၣ်ပှ၊် (community forest)

ကိ၊်သူလ့ၤဒီတဘ့ၣ် အပူၤကဒုးအိၣ်ထိၣ် ပှၤတဝၤ သ့ၣ်ပှ၊် အအ့ကၤၣ် (၅၀၀၀) အ့ကၤၣ် လ၊ သ ဝိ အဖျၣ် တကယၤ လ၊ ကိ၊် သူလ့ၤဟီၣ်ကဝိၤပူၤ လ၊ (၄) နံၣ် အတိ၊်ပူၤန့ၣ် လီၤ. ပှၤတဝၤ သ့ၣ်ပှ၊် စံးတ၊် နှၣ် မ့၊် ပှၤ လီ၊်က ဝိၤ ဖိ အ သ့ၣ်ပှ၊် လ၊ အဘၣ်တ၊်ပ၊ဆ့ၤအီၤလ၊ကျဲယူၣ်က၊လ၊အကစ၊်တ၊်သူတ၊်စွဲတ၊်ဘၣ်ဘျူးအဂိ၊် (လှ၊်လ၊်ထူသန္) နှၣ်လီၤ. ပှၤတဝၤသ့ၣ်ပှ၊်တခါစုၣ်စုၣ်အိၣ်ဒီးအတ၊်ပ၊ဆ့ၤရဲၣ် ကျဲၤအကျဲဒၣ်ဝဲလ၊ဘၣ်တ၊်ဒုးအိၣ်ထိၣ်အီၤလ၊ပှၤလီ၊်ကဝိၤဖိဒီးဘၣ်တ၊်ဟ်ပနီၣ် နှ၊်အီၤလ၊သ့ၣ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤန့ၣ်လီၤ.

(ခ) တ၊်မၤဂုၤထိၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှ၊်လ၊အဟးဂီၤတဖၣ် (reforestation)

တ၊်မၤဂုၤ ထိၣ်က့ၤ သ့ၣ်ပှ၊် မ့၊် ကျိၤ ကျဲတဘိ လ၊ အကမၤ ဂုၤ ထိၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှ၊်ဟီၣ်

ကဝီၤတဖဉ် လၢအဘဉ် ဒိဘဉ်ထံးဒီးဟးဂုာ်ဟးဂီၤတွၤ်တဖဉ် ဒ်သိးသွဉ်ပှၤ် ကဟဲကွၤ်ဂ့ၤ်ထိဉ်ကွၤ် လၢခါဆူညါအတိၤ်ပူၤန့ဉ်လီၤ. တၤ်ကမၤဂုၤ်ထိဉ်ကွၤ်သွဉ်ပှၤ် လၢ ကိၤ်သူလ့ၤဟီဉ်ကဝီၤပူၤလၢတၤ်လိၤ်လၢတၤ်မၤအီၤသ့ဒီးတၤ်ဖိဉ်အီၤတုၤအလိၤ် တဖဉ်တနံဉ်နှဉ်အဒ့ကၢဉ် (၅၀၀) လၢ (၅) နံဉ်အတိၤ်ပူၤန့ဉ်လီၤ. တဘဉ်မ့ၤ် ထဲသွဉ်ပဟံဉ်ဒီးသွဉ်လၢအကိၤတဖဉ်ဘဉ်တၤ်ကဆိကမိဉ်ဃုာ်ဒီးသွဉ်လၢအကဲ ဘျူးလၢဆဉ်ဖိကိၤ်ဖိဒီးပှၤကညီအတၤ်လုၤ်အိဉ်သးသမူဒီးတၤ်အိဉ်ကူအိဉ်လၢအ ဂိၤ်ဒီးထံခံကွာ်စိးတဖဉ်လၢထံကမူအဂိၤ်နှဉ်လီၤ.

(၈) တၤ်သူဉ်က့ၤသွဉ်အကလုာ်ကလုာ်လၢတၤ်လ့ၤသူလ့ၤဂီၤအလိၤ်

တနံဉ်နှဉ်ကသူဉ်လီၤက့ၤသွဉ်လၢတၤ်လ့ၤသူလ့ၤဂီၤအလိၤ်အဒ့ကၢဉ် (၁၀၀)လၢ (၅) နံဉ်အတိၤ်ပူၤ

(ဃ) တၤ်ဒီသဇၢမ့ဉ်အူအီဉ်သွဉ်ပှၤ် (forest fire control)

တၤ်ဒီသဇၢမ့ဉ်အူအီဉ်သွဉ်ပှၤ်မ့ၤ်ကျိၤကျဲတဘိလၢကပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲၤက့ၤသွဉ်ပှၤ်အ ဂိၤ်နှဉ်လီၤ. လၢတၤ်နှဉ်အဃဲလၢ ၄ နံဉ်အတိၤ်ပူၤန့ဉ်တၤ်ကဘဉ်ဒီသဇၢမ့ဉ်အူ အီဉ်လဲးသွဉ်ပှၤ်တုၤအန့ၤ်နှဉ်လီၤ.

(င) တၤ်ဟ့ဉ်တၤ်ကတီၤသွဉ်ပှၤ်ဒီးခိဉ်ဃၢၤအတၤ်သွဉ်ညါ (awareness raising)

တၤ် ဟ့ဉ်တၤ်ကတီၤသွဉ်ပှၤ် ဒီးခိဉ်ဃၢၤအတၤ်သွဉ်ညါန့ဉ် တၤ်ကမၤ အီၤ အ စ့ၢ် က တၤ်တနံဉ်တဘျိန့ဉ်လီၤ. တၤ်ဟ့ဉ်တၤ်ကတီၤသွဉ်ပှၤ်ဒီးခိဉ်ဃၢၤအတၤ်သွဉ်ညါ မ့ၤ် တၤ်ကူဉ် ဘဉ် ကူဉ် သ့ လၢ ပှၤ် ကိး ဂၤ က သွဉ် ညါ ဝဲဉ် ဖးနီၤ ဖး တၤ် ဘဉ်ဘျူး ဘဉ်ဖြဉ် ဒီး တၤ် ကဲထိဉ် တၤ်ကီ တၤ်ခဲ လၢ အဝဲသွဉ် အတၤ်ဖံး တၤ်မၤ အ ဖီ ခိဉ်. (မ့ၤ်စ့ၤ်ကိးတၤ်အကါဒိဉ်လၢပှၤလၢအဟဲနှာ်လီၤအိဉ်သိလၢအဘဉ်ဃ့ၤ်မုံဟးဖျိုးတ ဖဉ်အဂိၤ်)

(စ) တၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိဆူကမျၢ်လၢအိၣ်ဆိးလၢသ့ၣ်ပၢ်ပူၤတဖၣ်

ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သူၣ်တၢ်ဖျး, တၢ်ဘုၣ်တၢ်ဖိၣ်ဒီးတၢ်စုသ့ခီၣ်ဘၣ်အတၢ်မၤလိ လၢအ တမၤဘၣ်ဒိသ့ၣ်ပၢ်တဖၣ် ဒ်သိးအတၢ်ဟဲနၣ်ကအါထိၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်မူအပတိၢ် ကထိထိၣ်အဂိၢ်.

(ဆ) တၢ်မၤအါထိၣ်တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိ

တၢ်ကမၤအိၤတနံၣ်တဘျိအစုၤကတၢ် လၢသ့ၣ်ပၢ်ဝဲၤကျိၤဟုၤမၤတၢ်ဖိယာ်ဒီးသဝိဖိလၢအဒူး အိၣ် ထိၣ်ပုၤတဝၢသ့ၣ်ပၢ်တဖၣ်အဂိၢ် , တၢ်မၤ အါ ထိၣ် တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပၢ် အတၢ် သ့တၢ် ဘၣ် တၢ်မၤလိမ့ၢ် ဝဲ တၢ်ကူၣ် ဘၣ် ကူၣ် သ့ လၢ ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ကအိၣ်ထိၣ်ဒီးအကံၢ်အစီလၢကမၤဖျါထိၣ်သ့ၣ်ပၢ်ဖီလိစံၣ်တဘ့ၣ်ကသ့ကန့ၢ်ဂ့ၤ ထိၣ်အဂိၢ်နၣ့ၣ်လီၤ.

(ရှ) တၢ်ထိၣ်ဒီးမၤလီၤတံၢ်က့ၤသ့ၣ်ပၢ်ပျံၤကွီၤဒီးဆၣ်ဖကိၢ်ဖိပျဲပူၤအလိၢ်

တၢ်ထိၣ်လီၤတံၢ်ဒီးကွဲးဖျါ ထိၣ်က့ၤ သ့ၣ်ပၢ် ပျံၤကွီၤ ဒီးဆၣ်ဖကိၢ်ဖိ ပျဲပူၤ အလိၢ်အ ဆၤဒီး ဟိၣ် ခိၣ် ဂီၤ တ ဖၣ် ဘၣ်တၢ် မၤ နိၣ် မၤ ဃါက့ၤအိၤ လၢ လံာ်ကွဲးနီၣ် ကွဲး ဃါအပူၤ (တၢ်ကဘၣ်မၤလီၤတံၢ်က့ၤကိၢ်ရၣ်တဘ့ၣ်ဘၣ်တဘ့ၣ်အသ့ၣ်ပၢ်ပျံၤကွီၤ အဆၤ ဒီးအလဲၢ်အထိဃာ်ဒီးအဟိၣ်ခိၣ် ဂီၤလၢ ၄ နံၣ်အတိၢ်ပူၤ) ဆၣ်ဖကိၢ်ဖိ ပျဲပူၤအလိၢ်နၣ့ၣ်တၢ်ဃုခးအိၣ်တၢ်မံၤလာ်ဒီးတၢ်ထုးထိၣ်မၤကၤအိၣ်သ့ၣ်နၣ့ၣ်တၢ်တ ဟ့ၣ်အခွဲးလ့ၤတက့ၤဘၣ်.

(ဉ) တၢ်ကဘၣ်ဖုးအိၣ်ထိၣ်တၢ်တၣ် (တြီ) ဝဖၣ်သ့ၣ်ပၢ်လၢအကါဇိၣ်တဖၣ်

ထံကွာ်ခံ, ထံစုၣ်စီၣ်အလိၢ်, ထံထိၣ်ပၢ်, ဆၣ်ဖကိၢ်ဖအိၣ်အါအလိၢ်, သ့ၣ်ဂံၢ် ဝၣ်စဲသ့ၣ်ပၢ်ပျံၤကွီၤ, ဆၣ်ဖကိၢ်ဖအိၣ်မိအလိၢ် (ဆၣ်ဖကိၢ်ဖကသံၣ်) လိၢ်က ဝီၤဖအတၢ်စူၢ်တၢ်နၣ်တၢ်ဇုၣ်တၢ်ထုတၢ်လိၢ်တဖၣ် လၢတအိၣ်လၢပျံၤကွီၤပူၤတဖၣ် (တၢ်ကမၤလီၢ်တံၢ်က့ၤအလဲၢ်အထိထဲလဲၣ်)

(တ) တ၊်ကဘဉ်ဃုထံဉ်သ့ဉ်ညါက့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဒီးတ၊်မူအါကလုာ်တ၊်အိဉ်သး

သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်ကရူ၊်လ၊တ၊်ဃုထံဉ်သ့ဉ်ညါ ဘဉ်ဃးသ့ဉ်ပှ၊် ထံကျိထံကွာ်ဒီး မၤလိအါထိဉ်တ၊်မူတဝ၊အတ၊်အိဉ်ယ။ တ၊်ဘဉ်ဘျုးဘဉ်ဖြဉ် စးထိဉ်လ၊ လီ၊်ခ၊ဉ်သးဒီးတုၤလီၤဆူကီ၊်ရှဉ်ပတီ၊်နှဉ်လီၤ.

(ထ) တ၊်ကဘဉ်မၤအါထိဉ်က့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ပှၤမၤတ၊်ဖိအဂံ၊်အဘါ

သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤကဘဉ်မၤအါထိဉ် သ့ဉ်ပှ၊်ပှၤမၤတ၊်ဖိအနိဉ်ဂံ၊် ဒ်ဝဲၤကျိၤတ၊်သူဉ် ထိဉ်ဆီလီၤအသိး ဒီးအကံ၊်အစီဒ်သိးကပၤဆ့ၤမၤလီၤတံ၊်ဝဲ သ့ဉ်ပှ၊်ဖီလ်စံဉ်က တုၤထိဉ်ထိဉ်ဘးဒ်အပတီ၊်အဂီ၊်လ၊ (၄) နံဉ်အတီ၊်ပူၤ.

(ဒ) တ၊်ဟ့ဉ်နီၤလီၤတ၊်ဆိးကါဒီးတ၊်ပၤဆ့ၤရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှ၊်တ၊်စိကမီၤဆူဟီဉ်ကဝီၤခိဉ်နှ၊်ဒီးပှၤလီ၊်ကဝီၤဖိလ၊အိဉ်ဒီးအပှၤတဝ၊သ့ဉ်ပှ၊် (**decentralization and devolution**)

သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤကဘဉ်ဟ့ဉ်နီၤလီၤတ၊်ဆိးကါဒီးတ၊်ပၤဆ့ၤရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှ၊်တ၊်စိကမီၤဆူဟီဉ်ကဝီၤခိဉ်နှ၊်ဒီးပှၤလီ၊်ကဝီၤဖိလ၊အိဉ်ဒီးအပှၤတဝ၊သ့ဉ်ပှ၊် (User group)

(န) တ၊်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်ကရ၊ (**forest extraction agency**)

ကီ၊်သူလ့ၤကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ် တ၊်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်ကရ၊ လ၊ကဟံးမူဒါလ၊ တ၊် က ဘဉ် လူၤ မၤထွဲတ၊်ဘျ၊ ဘဉ် ဃး ဒီး တ၊်ထုးထိဉ်မၤက့ၤသ့ဉ် , တ၊်ပ၊ဆ့ၤရဲဉ်ကျဲတ၊်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်လ၊အယူဉ်က၊ဒ်ဖီလ်စံဉ်အံၤအသိးန့ဉ်လီၤ.

(ပ) တ၊်ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊်သိဉ်တ၊်သီတ၊်ဘျ၊ဒီးတ၊်မၤအကျိၤအကျဲ

တ၊်ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊်သိဉ်တ၊်သီသဲစးတ၊်ဘျ၊ဒီးတ၊်ဖံးတ၊်မၤအကျိၤအကျဲ ဘဉ် ဃး တ၊် မၤ အကျဲ ခိဉ် သ့ဉ်လ၊ တ၊် ဟ် လီၤ တဖဉ် လ၊အ ဖိးမံဒီး ဖီလ်စံဉ် လ၊ (၄) နံဉ်အတီ၊်ပူၤ.

၆ တ၊်မၤလ၊တ၊်ဟ့ဉ်အခွဲးဒီးတ၊်ကြီအီၤတဖဉ်

တ၊်မၤလ၊တ၊်ဟ့ဉ်အခွဲးဒီးတ၊်ကြီအီၤတဖဉ် (actions allowed/not allowed)

(က). တ၊်လီ၊်လ၊ပှၤထူလံၤဖိ, ပှၤလီ၊်ကဝီၤဖိတဉ် (ကြီ) ဃာ်ဝဲတဖဉ်တ၊် တဘဉ်မၤကၤသ့ဉ်လ့ၤတက့ၤဘဉ်. လီၤဆီဒဉ်တ၊်တ၊်လီ၊်ဒ်အမ့၊် ထံခံကွာ်စိး, ဒ့ဝီၤလီ၊်, ထံကျိက၊်နံၤ (တ၊်ဒ့ဉ်စၢၤ ၁၀၀ အ့ကာ်) ကနဲအိဉ် အထူဉ်, တ၊်စူ၊်တ၊်နာ်အလီ၊်ဒီးအဂုၤအဂၤ.

(ခ). လ၊တ၊်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်မ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်မၤကၤဝဉ်မ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်မၤကၤဂ့၊်မ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်ထုးထိဉ်မၤကၤသွဉ်လးမ့၊်ဂ့ၤန့ဉ် တ၊်တဘဉ်ကူာ်လ့ၤကွံာ်သ့ဉ်ပှ၊်ဘဉ်.

(ဂ). သ့ဉ်ဒီးဆဉ်ဖိကီ၊်ဖိလ၊အစၢၤဘူးကလီၤတူာ် (critically endangered) တဖဉ်တ၊်တဘဉ်ကူာ်ဒီးမၤသံကွံာ်အီၤဘဉ်.

(ဃ). သ့ဉ်ပှ၊်လ၊သ့ဉ်ပဟံဉ်ဓဲထိဉ်တတိၤန့ဉ် တ၊်ထုးထိဉ်မၤသ့ဉ်အဆ၊ကဘဉ် ယံာ်ဝဲ(၂၅)နံဉ်အစ့ၢကတ၊်နှဉ်လီၤ. မ့မ့၊်သ့ဉ်ပှ၊်လါဟ့ ဒီးသ့ဉ်ပှ၊်လ၊ကန၊ ခိဉ်အလီ၊်တဖဉ်တ၊်မၤကၤသ့ဉ်အဆ၊ကဘဉ်ယံာ်ဝဲ (၂၀) နံဉ်နှဉ်လီၤ.

(၈). ပှၤကိးဂၤဒဲးသူဉ်သ့ဉ်ပဟံဉ်လၢအနိ၊်ကစ၊်ဒဉ်ဝဲ အဟိဉ်ခိဉ်လိ၊်ပူၤမ့၊်ဂ့ၤ, ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှ၊်အပူၤမ့၊်ဂ့ၤသ့, ဘဉ်ဆဉ်မ့မ့၊်လၢတ၊်ဆါတ၊်ပ့ၤအဂိ၊်နှဉ် က ဘဉ်မၤထွဲဒ်သ့ဉ်ပှ၊်တ၊်သိဉ်တ၊်သီတ၊်ဘျၢအိဉ်အသိးလီၤ.

(စ). လၢကမျၢ်တဖဉ်အတ၊်သူဉ်ထိဉ်ဘီထိဉ်အဂိ၊် သူဝဲဒဉ်သ့ဉ်လၢပဒိဉ်ကြိဃာ် ဝဲတဖဉ်လၢအအိဉ်လၢ အပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှ၊်အပူၤဂ့ၤအချဂ့ၤသ့, ဘဉ်ဆဉ်က ဘဉ်ဃ့နှ၊်လံာ်ဟ့ဉ်ခွဲးလၢသ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိၤပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါအအိဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

(ဆ). လၢဒူဖိသဝီဖိတဖဉ်တ၊်ဖဲးခုးဖဲးသံဉ်အဂိ၊် ကဘဉ်ဟံးနှ၊်လံာ်တ၊်ဟ့ဉ်ခွဲးလၢ ပဒိဉ်အအိဉ်ခီဖျိသဝီခိဉ်နှ၊်ဒီး မ့၊်နှ၊်အခွဲးမးဒီးဖဲးဝဲသ့နှ့ဉ်လီၤ.

(ဈ). တ၊်တဟ့ဉ်အခွဲးလၢတ၊်ကဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊်အသိလၢအမ့၊် တ၊်သူဉ်တ၊်ဖျးအ လိ၊်မ့၊်ဂ့ၤ, ကျဲမ့၊်ကျဲဘိမ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်အိဉ်တ၊်ဆိးအလိ၊်မ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်သူဉ်ထိဉ်ဘီ ထိဉ်မ့၊်ဂ့ၤ, တ၊်ဘူဉ်တ၊်ဘါအလိ၊်မ့၊်ဂ့ၤလၢသ့ဉ်ပှ၊်လၢပဒိဉ်တဉ်(တြိ)ဃာ်ဝဲ တဖဉ်အပူၤဘဉ်. မ့မ့၊်လၢဒူဖိသဝီဖိလၢအတ၊်ဖံးအိဉ်မၤအိဉ်အလိ၊်တအိဉ် ဘဉ်တဖဉ်အဂိ၊် အလိ၊်မ့၊်အိဉ်သပှ၊်တ၊်နှဉ် ပဒိဉ်ပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်က ဟံးမူဒါဒီးနိၤဟ့ဉ်လီၤတ၊်လိ၊်တ၊်ကျဲတဖဉ်သ့ ဒ်အဖိးမံဒီးသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလစံဉ်တ ဘ့ဉ်အံၤအသိးနှ့ဉ်လီၤ.

(ည). တ၊်တိာ်ကျဲဖးဒိဉ်တမံၤလ၊်လ၊်တချုးတ၊်မၤအီၤဒံးဘဉ်နှဉ် ကရၢတဖုလၢပ ဒိဉ်ဟ်ပနီဉ်ဒီးဟ့ဉ်မူဟ့ဉ်ဒါတဖဉ်ကဘဉ်ဃုသ့ဉ်ညါဝဲ နှ့ဆၢဉ်ခိဉ်ဃၢဒီးပှၤ ဂ့၊်ဝိအတ၊်ဘဉ်ဖိဘဉ်ထံးဒီးကဘဉ်ရၤလီၤဒုးသ့ဉ်ညါကမျၢ်ဒ်သိးတ၊်မၤတ၊် ဆၢတဲာ်လၢအကြၢးအဘဉ်ကသ့အဂိ၊်နှ့ဉ်လီၤ. တ၊်လာ်ဘူဉ်လာ်စ့ၢတဖဉ်ပှၤ လၢကမၤတ၊်တိာ်ကျဲတဖဉ်ကဘဉ်ဟံးမူဒါအလၢအပဲၤနှ့ဉ်လီၤ.

(တ). တ၊်တဘဉ်မၤကၤဆဉ်ဖိကိ၊်ဖိမံၤလာ် ဒီးအနိ၊်ခိက့၊်ဂီၤလ့ၤတက့ၤဘဉ်.

(ထ). တ၊်တဘဉ်စိာ်ခိ မ့တမ့၊် စိာ်နှာ်ဆဉ်ဖိကိ၊်ဖိမံၤလာ် လၢတမ့၊်ဆဉ်ဖိကိ၊်ဖိထူ လံၤဒီးတမ့၊်အတ၊်လိ၊် လၢအတကြၢးတဘဉ်ဒီးအီၤဘဉ်.

(ဒ). တ၊်တဘဉ်မၤကၤတ၊်မ့၊်တ၊်ဘိလၢအစၢဘူးကလီၤတူဉ် မ့တမ့၊် တ၊်မ့၊်တ၊်ဘိ လၢထံကိ၊်ပဒိဉ်တဉ် (တြိ) ဃာ်အီၤတဖဉ်ဘဉ်.

(နဉ). တ၊်ဆဲးအိဉ်ခးအိဉ် ဒီးဃုအိဉ်ဒ့ဉ်ဃုအိဉ်ညဉ်လၢနိ၊်ကစ၊်တ၊်အိဉ်အဂိ၊် သ့. ဘဉ်ဆဉ်တ၊်တဘဉ်သူတ၊်ပီးတ၊်လီလၢ အမၤလီၤတူာ်ကွံာ်ဆဉ်ဖိကိ၊်ဖိ အစၢဘဉ် တ၊်လိ၊်လၢပဒိဉ်တဉ် (တြိ) မ့၊်ဂ့ၤ, ဒူဖိသဝီဖိတဉ် (တြိ)မ့၊်ဂ့ၤအ

ပူၤန့ဉ် တၢ်တဘဉ်ဃုအိဉ်ခးအိဉ်လ့ၤတက့ၤဘဉ်. တၢ်ဃုအိဉ်ပီးလိဇ်အမ့ၢ် တၢ်ဆိုးလိမ့ဉ်အူ, တၢ်ဘဲဉ်ကသံဉ်, တီၢ်ကျဉ်ဒီးတၢ်ကွံဉ်မ့ဉ်ပိၢ်တဖဉ်နှဉ်တၢ် တြီအီၤတဲာ်တဲာ်ဖျုဖျုန့ဉ်လီၤ. (တၢ်ကမၤလီၤတံၢ်က့ၤတၢ်ဃုအိဉ်ဃးအိဉ် အကျိၤအကျဲဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီလၢတၢ်ကဘဉ်သူအီၤဇ်အမ့ၢ် ပှာ်အမဲာ်, စၤအ မဲာ်, သ့ဃအမဲာ်ဒီးတၢ်ဆဲးအိဉ်ခးအိဉ်ပီးလီတဖဉ်ဃုာ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးတၢ် လီၢ်)

(ပ). တၢ်ဟ့ဉ်အခွဲးလၢဒူဖိသဝီဖိကဒုးအိဉ်ထိဉ်အပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၢ်လၢအမိၢ်ပၢ်ဖံဖု ဟ့ဉ်နှၢ်သါဝဲသ့ဘဉ်ဆဉ်အဝဲသ့ဉ်ကဘဉ်လူၤပိာ်ထွဲဝဲပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၢ်တၢ်မၤ အလံာ်နဲဉ်ကျဲ ဒီးတၢ်ဘျၢလၢပဒိဉ်ဟ်ပနီဉ်ဝဲန့ဉ်လီၤ.

(ဖ). တၢ်တဘဉ်ဒွဲဉ်လဲးမ့ဉ်အူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပဲၤလဲးအိဉ်မ့ဉ်အူမ့ၢ်ဂ့ၤ လၢသ့ဉ်ပှၢ်အပူၤ ဘဉ်.

(ဘ). တၢ်လီၢ်လၢပဒိဉ် မ့တမ့ၢ် ဒူဖိသဝီဖိတြီဝဲတဖဉ်အပူၤန့ဉ် တၢ်တဘဉ်ဘုဉ်ဒီး ဒုးအိဉ်ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိအဆဉ်ဘဉ်.

(မ). ပဒိဉ်ကဘဉ်မၤလီၤတံၢ်ဒီးတြိက့ၤသ့ဉ်ပှၢ်လၢအဂ့ၤ လၢအအိဉ်လီၤတဲာ်ဒံးတ ဖဉ်လၢအအိဉ်ဃုာ်ဒီးဒူဖိသဝီဖိအတၢ်ဟ်ဃုာ်မၤသကိးတၢ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

(ဃ). ဒူဖိသဝီဖိအိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ဃာ်လၢ ကန့ၢ်ပၢဘဉ်အဒူသဝီပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၢ် ဇ်လုၢ်လၢ်ထူသနူအသိးန့ဉ်လီၤ. ပဒိဉ်ကဘဉ်မၤနီဉ်မၤဃါဒီးဟ့ဉ်လီၤဟီဉ်ခိဉ် လံာ်အုဉ်သးဒီးကဘဉ်ဒိသဖၢဝဲဇ်သိး ပှၤတၢ်ချၢသုတဟဲာ်ဟံးန့ၢ်ဆူဉ်အီၤတဂ့ၤ အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

(ရ). ပှၤတၢ်ချၢအတၢ်ဟဲာနှာ်လီၤဟံးန့ၢ် ဒီးအိဉ်ဆိးလၢသ့ဉ်ပှၢ်ပျံၤကွီၤအပူၤ လၢတ ဖိုးသဲစးတဖဉ်ပဒိဉ်ကဘဉ်ဟံးမူဖၢဒီးရဲဉ်ကျဲၤန့ၢ်က့ၤအီၤတၢ်လီၢ်လၢအကြား အဘဉ်.

(လ). သ့ဉ်ပှၢ်ပျံၤကွီၤပူၤနီၢ်တဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကရၢတဖဂ့ၤတဖဂ့ၤ မၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်အတၢ် သူဉ်တၢ်ဖျုးဇ်အမ့ၢ်, ရီဘၢဉ်ကျိုး, ဘုခ့ကျိုး, သံဉ်ဟိဉ်ကျိုးဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ အကလုာ်ကလုာ်လ့ၤတက့ၤတၢ်ဟ့ဉ်အခွဲးတသ့ဘဉ်.

(ဝ). သ့ဉ်ပှၢ်ပျံၤကွီၤအပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤအချၢမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၢ်ပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤတၢ်တဘဉ်သူဉ် တၢ်မူၤတၢ်ဘီုးအထူဉ်အဘိလၢအမ့ၢ်ပံၤဒီးညါဖိတဖဉ်လ့ၤတက့ၤဘဉ်.

(သ). တ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်ဒီးသ့ဉ်ပှ်တ်အိဉ်ယၢၣ်တဖဉ်နှဉ် ကဘဉ်ဟ်ဃုဉ်ဒီး လီၤ်ကဝီၤသ့ဉ်ပှ်ပဒိဉ်, ဖျိဖိသဝီဖိဒီးဖျိသဝီခိဉ်နၤ်တဖဉ်အတ်ဘဉ်သး.

(ဟ). ဝဲၤကျိၤအဂုၤအဂၤမ့ၤ်ဂ့ၤ, တ်ကရၢကရိအဂုၤအဂၤမ့ၤ်ဂ့ၤ, နီၤ်တဂၤမ့ၤ်ဂ့ၤ မ့တမ့ၤ်လၢတ်မၤသကိး လၢအတအိဉ်ဒီးသ့ဉ်ပှ်ဝဲၤကျိၤ အတ်ဟ့ဉ်စိဟ့ဉ်ကမီၤအီၤဘဉ်နှဉ် ဟဲနှဉ်လီၤဟံစိဟံးကမီၤလၢသ့ဉ်ပှ်ဝဲၤကျိၤအတ်မၤအပူၤတသ့လ့ၤတက့ၤဘဉ်.

(အ). ပိာ်မုဉ်ဒီးအမူအဒါ (women's role) ပိာ်မုဉ်ပိာ်မၣၤတဖဉ်ကပဉ်ဃုဉ်ပဉ်ဂီၤ်လၢ တ်ဆိးကါဒီးပၢဆျၫဲဉ်ကျဲသ့ဉ်ပှ်၊ အတ်မၤကိးပတီၤ်ဒဲး လၢသ့ဉ်ပှ်ဝဲၤကျိၤအတ်မၤအပူၤမ့ၤ်ဂ့ၤ, ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှ်တ်မၤအပူၤမ့ၤ်ဂ့ၤန္ဉ်လီၤ.

၇ တ၀်သိဉ်တ၀်သီတ၀်ဘျုလၢအလိဉ်

တ၀်သိဉ်တ၀်သီတ၀်ဘျုလၢအလိဉ် (laws needed)

(က). ကညီဒီကလုာ်စၢဖြဉ်ကရၢခီကရဲး ကကွာ်ထံနီဖးဒီးအၢဉ်လီၤတူ၀်လိာ်ဝဲလၢ သ့ဉ်ပှ၀်ဝဲၤကျိုၤအိဉ်ဒီးတ၀်စိတ်ကမီၤလၢ ကပၢဆုၢရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှ၀်ဖ်သ့ဉ်ပှ၀် ဖီလံစံဉ်တဘ့ဉ်အံၤအသိး

(ခ). တ၀်ကဘဉ်ဘိဒီးမၤဂ့ၤထိဉ်အဲးသ့ဉ်ပှ၀်တ၀်သိဉ်တ၀်သီ (act) ဒီးတ၀်မၤအတ၀် ဘျုသဲစးတဖဉ်နှဉ်လီၤ. (rule & regulation)

(ဂ). တ၀်ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၀်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်တ၀်မၤအလံာ်နဲဉ် ကျဲ (Instruction)ဒီးပှၤမၤတ၀်ဖိအလံာ်စိာ်စု (manual)

(ဃ). တ၀်ကဘဉ်ဘိဘဉ်မၤဂ့ၤထိဉ်က့ၤ သ့ဉ်ပှ၀်ဝဲၤကျိုၤတ၀်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီၤ က့၀်ဂီၤ ဒီးဝဲၤကျိုၤတ၀်မၤအကျဲ

(င). တ၀်ကဘဉ်ဘိဘဉ်ဒီးမၤဂ့ၤထိဉ်က့ၤတ၀်ဒီသဖၢဆဉ်ဖိကိ၀်ဖိတ၀်မံၤလာ်အတ၀် သိဉ်တ၀်သီ

(စ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပှၤတဝၤသ့ၣ်ပှၤ်တၢ်မၤအလံာ်နဲၣ်ကျဲလၢဒူဖိသဝီဖိတူၢ်လိာ်သ့ (community forest instruction)

(ဆ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ကရ၊ အမူအဖါဒီးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအလံာ်နဲၣ်ကျဲ

(ရ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖဲးခုးဖဲးသံၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ

(ည). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အလံာ်စိာ်စု (forest manual)

၈ ပုၤလၢဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်

ပုၤလၢဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ် (**responsibility**)

(က). တၢ်ကဘဉ်နုးအိဉ်ထိဉ်ကမံးတံာ်သ့ဉ်တဖဉ် လၢအပဉ်ယုာ်ဒီးခၢဉ်စးလၢအ ဟဲလၢထံဖိကိၢ်ဖိ, ပုၤသ့တၢ်ဖံးတၢ်မၤ, ပုၤသ့ကွဲးတၢ်သိဉ်တၢ်သီ, ဒီးကရၢသ ဘျုတဖဉ်ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤပုၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ် လၢကကွဲးထုးထိဉ်တၢ်ဘျု သဲစး ဒီးတၢ်မၤအလံာ်နဲဉ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီၤ.

(ခ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးမူဒါလၢကဘဉ်မၤစၢၤဒီး ဟံးစုနဲဉ်ကျဲပှၤဒူဖိသဝီဖိလၢက နုးအိဉ်ထိဉ်အပှၤတဝၢသ့ဉ်ပှၤ်အတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤ.

(ဂ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးအမူအဒါလၢ ကဘဉ်ဟ်ပနီဉ်နှၤ်ဒူဖိသဝီဖိ အပှၤတဝၢ သ့ဉ်ပှၤ်အဟီဉ်ကဝီၤ, အဖိလံစံဉ်, တၢ်ဘျုဒီးအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤတဖဉ်

(ဃ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးအမူအဒါ လၢကဘဉ်ဟ့ဉ်တၢ်သ့ဉ်ညါနၤ်ပၢၤ်ဘဉ်ဃး တၢ်ဒီသဒၢဒီးတၢ်ပၢဆျာရဲဉ်ကျဲၤ သ့ဉ်ပှၤ်ဆူဂံၤ်ခီဉ်ထံးထံဖိကိၢ်ဖိ

(င). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးမူဒါလၢကဘဉ်မၤအါထိဉ်အပှၤမၤတၢ်ဖိအနိဉ်ဂံၤ်ဒီးအ ကံၤ်အစီ

(စ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးမူဒါလ၊ ကဘဉ်လူၤကွၢ်ထွဲတၢ်ထုးထိဉ်မၤသ့ဉ်ဒီးဖိဉ်ဃဲးဃာ်သ့ဉ်ပှၤ်ဖိလ် စံဉ်ဒီးတၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျ။

(ဆ). တၢ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ်ကရၢအိဉ်ဒီးမူဒါလ၊ တၢ်ထုးထိဉ်မၤကၤသ့ဉ် ဒ်အဖိးမံဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ဖိလ်စံဉ် ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်တၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျၫအသိး

(ရ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအိဉ်ဒီးမူဒါလ၊ ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်သ့ဉ်ပှၤ်တၢ်မၤလိကွဲလ၊သ့ဉ်ပှၤ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖဉ်အဂီၤ်

(ည). ဒူဖိသဝီဖိအိဉ်ဒီးမူဒါလ၊ကဒုးအိဉ်ထိဉ် ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၤ်ကရူၤ် (user group) ဖိလ်စံဉ်,တၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျ၊ ဒီးတၢ်ပၢဆျၫရဲဉ်ကျဲၤပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၤ်အတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤ ဒီးပတံထိဉ်ဝဲဆူသ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤအအိဉ်လ၊တၢ်ကဟ်ပနီဉ်နှၤ်အီၤဒုအဂီၤ်

(တ). ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၤ်လ၊ပဒိဉ်ဟ်ပနီဉ်နှၤ်အီၤန္ဉ် ပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၤ်ကရူၤ်အိဉ်ဒီးမူဒါလ၊ကမၤထွဲအပှၤတဝၤသ့ဉ်ပှၤ်အတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤဖ်လံာ်နဲဉ်ကျဲအိဉ်အသိး

(ထ). တၢ်ဟ့ဉ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လ၊ကရၢသဘျၫတဖဉ် ကမၤသကိးတၢ်ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤဒီးဒူဖိသဝီဖိတဖဉ် လ၊ကမၤဖျါထိဉ်သ့ဉ်ပှၤ်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤအတၢ်မၤအမိၤ်လံၤမိၤ်ပှၤ်အဂီၤ်

(ဒ). သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤလ၊အပတီၤ်ဒဉ်ဝဲ ကဘဉ်အိဉ်ဒီးတလါဘဉ်တလါအတၢ်မၤရဲဉ်ကျဲၤဘဉ်ဃးတၢ်ပၢဆျၫရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှၤ်အဂီၤ်

၉ ကျိၵ်စ့တ်၊ဆီၵ်ထွဲဒီးတ်၊လိးက့ၢတ်၊ဘၵ်ဒိဘၵ်ထံး

ကျိၵ်စ့တ်၊ဆီၵ်ထွဲလၢတ်၊ကမၤဖျါထိၵ်ဖိလ်စံၵ်အဂီၤ်ဒီးတ်၊လိးက့ၢတ်၊ဘၵ်ဒိဘၵ်ထံး

(က). သ့ၵ်ပှၤ်ခိသွဲစ့တ်၊ဟဲနှာ် ဒီးသ့ၵ်ပှၤ်တ်၊ကမၵ်စ့အိၵ်လီးစ့ဟဲနှာ်အဖိခိၵ် တ်၊ကဘၵ်သူအီၤ (၃၀) မျးကယၤလ၊ သ့ၵ်ပှၤ်ဖိလ်စံၵ်တဘ့ၵ်အံၤအမိၤ်လံၤမိၤ်ပှၤ်ကဖျါထိၵ်အဂီၤ်

(ခ) . တ်၊ထုးထိၵ်မၤကၤသ့ၵ်စ့ဟဲနှာ်အဖိခိၵ် တ်၊ကဘၵ်သူအီၤ (၃၀) မျးကယၤလ၊သ့ၵ်ပှၤ်ဖိလ်စံၵ်တဘ့ၵ်အံၤအမိၤ်လံၤမိၤ်ပှၤ်ကဖျါထိၵ်အဂီၤ်

(ဂ). တ်၊မၤလ၊အမ့ၤ်တ်၊သူၵ်ထိၵ်ဘီထိၵ်ဖးဒိၵ်ဒ်အမ့ၤ်, တ်၊ဘီကျဲ, တ်၊ဘီထံတမ၊်, တ်၊ချၵ်ထံဘီကျိၤ, ဂ်ၢသဝံပီၤကျိၤဒီးတ်၊ချၵ်ဟီၵ်လာ်တ်၊ထူးတ်၊တီၤ တ်၊မၤတဖၵ်မ့ၤ်ဘၵ်ဒိသ့ၵ်ပှၤ်တခီ တ်၊ကဘၵ်ဟံးနှ့ၤ်သ့ၵ်ပှၤ်တ်၊ဟးဂီၤအလဲဒ်အက၊ကီၵ်အသိး ဒီးသ့ၵ်ပှၤ်တ်၊ဟးဂီၤအလဲစ့ဟဲနှာ်တဖၵ်တ်၊ကဘၵ်သူအီၤလ၊သ့ၵ်ပှၤ်ဖိလ်စံၵ်တဘ့ၵ်အံၤအမိၤ်လံၤမိၤ်ပှၤ်ကဖျါထိၵ်အဂီၤ်

(ဃ). ကျိဉ်စ့လၢတ်မၤအဂီၢ်မ့ၢ်လိဉ်ဘဉ်အၢဆီဉ်နဉ် တ်ကဘဉ်ဃုအၢဆီဉ်ခီဖျိ တ်ဃုတ်မၤစၢၤလၢနီၢ်တဂၤပှၤအတ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤ မ့တမ့ၢ်ကရၢသဘျ အတ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢၤ (ထံကီၢ် မ့တမ့ၢ် ထံဂ့ၤကီၢ်ဂၤ)

(ငၵ). တ်တိာ်ကျဲၤတမံၤလ်ၢ်လ်ၢ်လၢအဘဉ်ထွဲဒီးသ့ဉ်ပှ်လၢအမၤဘဉ်ဒိထံဖိကီၢ်ဖိ အတ်အိဉ်တ်ဆိးအလီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တ်လ့ၢ်အိဉ်သးသမူအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန္ဉ် သ့ဉ်ပှ်ဝဲၤကျိၤကဘဉ်ဟံးမူဖၢဒီးရဲဉ်ကျဲၤဝဲဒ်သိးတ်ကဟ့ဉ်က့ၤတ်ဟးဂီၤတ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးအဘူးအလဲဒ်အကၢကိဉ်အသိး.

၁၀ မတၤကဘဉ်ဘျုးဒီးမတၤကဘဉ်ဖိ

ဖိလ်စံဉ်တဘဉ်အံၤမတၤကဒီးန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ဘျုးတၢ်ဖြဉ်ဒီးမတၤကတူၣ်ဘဉ်တၢ်လဲဉ်. ဒ်သိးခံခီယၢ်ဘးတၢ်ဘဉ်ဖိလိာ်သးကစ့ၤအစီၣ်ကဘဉ်မၤဒ်လဲဉ်.

(က) ပှၤလၢကဒိးန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ဘျုးတၢ်ဖြဉ်မ့ၢ်ပဒိဉ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိ

(ခ) ပှၤလၢအကတူၣ်ဘဉ်တၢ်တဖဉ်မ့ၢ်ကူဉ်ပနံဉ် (company) နီၣ်တဂၤပှၤ

(ဂ) လၢတၢ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးကစ့ၤလၢခံခီယၢ်ဘးအဂိၢ်ကဘဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်အၢဉ်လီၤတူၣ်လိာ်သးခံကပၤလၢာ်ဒ်အဖိးမံဒီးဖိလ်စံဉ်အသိး

(ဃ) ဒ်သိးတၢ်တီၤဖၢအိဉ်မး (တရဲးမျှတမှျ) လၢကူဉ်ပနံဉ်ဒီးနီၣ်တဂၤပှၤကအိဉ်အဂိၢ် နှဉ် အ ဝဲ သ့ဉ်အိဉ် စ့ၢ် ကီး ဒီး တၢ် ခွဲးတၢ်ယာ် လၢ ကကတိၤသကိး တၢ်ဒီးသ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိၤပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါဒီးပှၤဘဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်က ဘဉ်ဒုးညါအီၤလၢဖိလ်စံဉ်တဘဉ်အံၤအဂ့ၢ်အကျိၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲး

၁၁ ဖိလစ်ပိုင်အသားသမူဇီးတ၊်သမံသမီးကွ၊းအီ၊

ဖိလစ်ပိုင်အသားသမူဇီးတ၊်သမံသမီးကွ၊းအီ၊

(က). ကီ၊်သူလွ၊းသွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊အဖိလစ်ပိုင်တဘွ့ဉ်အံ၊တ၊်ဟ်ပနီဉ်အသားသမူဆ၊ကတီ၊်မှ၊်ဝဲ (၄) နံဉ်လီ၊.

(ခ). တနံဉ်တဘျိ သွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊ကကွ၊်ကဒါဇီးသမံသမီးကွ၊းဖိလစ်ပိုင်ဇီးတ၊်မ၊အတ၊်လဲ၊ထိဉ်လဲ၊ထိ

(ဂ). လွံ၊်နံဉ်တဘျိန္ဉ် သွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊ကမ၊ဝဲဒဉ်ပှ၊တ၊်ချ၊ကရူ၊်တဖုလ၊ ကဟဲသမံသမီးဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖး ဇီးဝဲဉ်ထံနီ၊ဖးဘဉ်ဃး သွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊အတ၊်မ၊ဖျါထိဉ် သွ့ဉ်ပှ၊်ဖိလစ်ပိုင်တ၊်မ၊အမိ၊်လံ၊မိ၊်ပှ၊်သွ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊. ပှ၊တ၊်ချ၊ကရူ၊်တဖုအံ၊ ကမ့၊်ခ၊ဉ်စး၊လ၊အဟဲလ၊ ကီ၊်သူလွ၊ခိဉ်ဃ၊နူဆ၊ဉ်ကမံးတံာ်, ကညီခိဉ်ဃ၊နူဆ၊ဉ်ကရ၊, လီ၊်ကဝီ၊ထံဖကီ၊်ဖကရ၊ ဇီးပီညါဇိဉ်သရဉ် (academic) သွ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊. ဘဉ်ဆဉ် ခ၊ဉ်စး၊လ၊ကဟဲသမံသမီးဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးတ၊်တဖဉ် ကဘဉ်မ့၊် ပှ၊သွ့ဉ်တဖဉ်လ၊သွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊ခိဉ်နှ၊်ပှ၊ဘဉ်မူဘဉ်ဒါ တူ၊်လာ်အီ၊သွ့လ၊အအိဉ်ဃုာ်ဇီးတ၊်မ၊လံာ်တ၊်အ၊ဉ်လီ၊ (contract agreement) ဇီးတ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျို၊လ၊တ၊်ကသမံသမီးဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးအီ၊ (terms of reference)နူဉ်လီ၊. ကရူ၊်သမံသမီးဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးတ၊်တဖုအံ၊ ကဆ၊ထိဉ်အတ၊်သမံသမီးအလံာ်ဟ်ဖျါဆူ လီ၊်ခ၊ဉ်သး၊သွ့ဉ်ပှ၊်ဝဲ၊ကျို၊ခိဉ် ဇီးလီ၊်ခ၊ဉ်သး၊ပ၊ဆ၊တ၊်ကမံးတံာ်အအိဉ်နူဉ်လီ၊.

၁၂ သင့်ပျ်၊ဖိလစ်ဝ်ဒတ်၊ရဲၚ်တ်၊ကျဲၤဆူညါတပတိ၊

သင့်ပျ်၊ဖိလစ်ဝ်ဒၣ်ၤမ့်၊ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်မ့်၊တုၤထိဉ်ထိဉ်ဘးလ၊တ်၊ပညိဉ် ဖိတ၊ဉ်နှဉ်တ်၊ရဲၚ်တ်၊ကျဲၤဆူညါတပတိ၊်ကအိဉ်ဒ်လဲဉ်

သင့်ပျ်၊ဖိလစ်ဝ်ဒၣ်အတ်၊ပညိဉ်ဖိတ၊ဉ်လ၊တ်၊ကွဲးဟ်လီၤအီၤလ၊ထးသင့်တဖဉ် တ်၊မၤအီၤမ့်၊တုၤထိဉ်ထိဉ်ဘးလ၊လွံ၊်နံဉ်အတိ၊်ပူၤန့ဉ် ကိ၊်သူလ့ၤသင့်ပျ်၊ဝဲၤကျိၤကဘဉ်ကွ၊်ကဒါက့ၤဖိလစ်ဝ်ဒတဘ့ဉ်ဒၣ်ၤ ဒီးဘီဘဉ်, မၤဂ့ၤထိဉ် မ့တမ့်၊ဆီတလဲအီၤ ဒ်အဖိး မံဒီးတ်၊ကိတ်၊ခဲလ၊အဟဲပ၊်ထိဉ်, ထံဖိကိ၊်ဖိအတ်၊လိဉ်ဘဉ် ဒီးခ့ဓါတ်၊အိဉ်သးအသိးန့ဉ်လီၤ. တ်၊ကကွဲးဟ်လီၤသ့ဉ်ပျ်၊ဖိလစ်ဝ်ဉ်ဒီးတ်၊ဖံးတ်၊မၤအသီလ၊လွံ၊်နံဉ်အတိ၊်ပူၤဒၣ်ၤ ကဘဉ်ဒီးသန့ၤထိဉ်ဃုာ်အသးဒီးတ်၊ချကရူ၊်သမံသမိးတ်၊အတ်၊ဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖး ဒီးကဘဉ်ပဉ်ဃုာ်စ့၊်ကီးဒီးထံဖကိ၊်ဖိကမျ၊်အတ်၊မၤသကိးန့ဉ်လီၤ. တုၤမ့၊်အတုၤဆူကညီဒိကလုာ်ခီကရဲးအသိကဒီးတဘျိန့ဉ် တ်၊ကဆ့ၢထိဉ်အီၤလ၊တ်၊ကတူ၊်လိာ်ဟ်ဂ၊်၊ဟ်ကျၤအီၤအဂိ၊်နှဉ်လီၤ.

၁၃ တ၊် ကတိၤကျ၊် တံ၊်

တ၊် က တိၤ ကျ၊်တံ၊်

ကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်ဒီးတ၊်မၤအကျိုၤအကျဲတဖဉ်အံၤ မ့၊်တ၊်လ၊အဟ်ဖျိထိဉ်ဝဲကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိုၤ အိဉ်ဒီးအတ၊်တူ၊်ခီဉ်ဟ်သးလ၊ ကမၤဂ့ၤထိဉ်က့ၤသ့ဉ်ပှ၊်တ၊်အိဉ်ယ။ ဒီးတကးဒံးဘဉ်ကမၤစ။စ့၊်ကီးထံဖိကိ၊်ဖိလ၊အအိဉ်လ၊ကညီကိ၊်စဉ်အပူၤတဖဉ် အ တ၊်အိဉ်တ၊်ဆိးအ လိ၊်အ ကဲျ ဒီးအ တ၊်လု၊်အိဉ်သးသမူအတ၊်ဘံဉ်တ၊်ဘ၊တ၊်ဂ၊်တ၊်ကျ။လ၊အယ့ာ်က၊နှဉ်လီၤ. သ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤမ့၊်ဝဲဒဉ်တ၊်မၤစ။ဖးဒိဉ်လ၊သ့ဉ်ပှ၊်ဝဲၤကျိုၤကမၤတ၊်ဆ၊တဲာ်ဘဉ်ဃးတ၊်ဂ့၊်ကီလ၊အဟဲပ၊်ထိဉ်လ၊တ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်ပှ၊်တ၊်မၤအပူၤနှဉ်လီၤ. လ၊နှဉ်အမဲာ်ညါ သ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤ မ့၊်တ၊်လ၊အဟ်ဖျိထိဉ်စ့၊်ကီးကညီဒီကလုာ်စ၊ဖြိဉ်ကရ၊ အတ၊်ပ၊တ၊်ပြဲးအက့၊်အဂီၤလ၊အဂ့၊ (good governance) ဘဉ်ထွဲဒီးသ့ဉ်ပှ၊်လ၊အချုးထိဉ်ဟီဉ်ခိဉ်ဖျဉ်ခ့ခါတ၊်အိဉ်သးလ၊မ့၊်မဆါတနံၤအံၤနှဉ်လီၤ.

ကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်ဒီးတ၊်မၤအကျိုၤအကျဲအံၤ ပနာ်သပှ၊်တ၊်လ၊ကဟဲစိာ်နှ၊်ပှၤတ၊်ယူဉ်က၊ လ၊ပကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်တဖဉ်အဂီ၊် ဒီးကဲထိဉ်ကျဲလ၊ပကရဲဉ်သဲကတီၤသကိးက့ၤ ပလိ၊်ကဒီၤန့ဆ၊ဉ်တ၊်အိဉ်ယ။သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. တကးဒံးဘဉ်ကိ၊်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်တဘ့ဉ်အံၤ မ့၊်ဝဲဒဉ်သ့ဉ်ပှ၊်ဖိလ်စံဉ်အဆိကတ၊်တဘ့ဉ်လ၊ကိ၊်ပယီၤကလုာ်ဒူဉ်အသိးအကျါ လ၊ကကဲဒိဂ့ၤတဲာ်ဘဉ်လ၊အဝဲသ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊်နှဉ်လီၤ.

လံ်ဘျးစဲ

တၢ်အၢဉ်လီၤတူၢ်လိာ်ဟ်ပနီဉ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢ်ကီၢ်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှၤ်ဖိလ်စံဉ်ဒီးတၢ်မၤအကျိုၤအကဲ့

၂၀၀၉နံဉ်လါအဖြဉ် (၂၇) သိတူၤ (၂၈) သိကီၢ်သူလ့ၤပဒိဉ်သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤမၤတၢ်အိဉ်ဖြဉ်ဒီးကွၢ်ထံဝဲာဖးနီၤဖးကီၢ်သူလ့ၤသ့ဉ်ပှၤ်ဖိလ်စံဉ်ဒီးတၢ်မၤအကျိုၤအကဲ့တဘ့ဉ် အံၤဘျဲးဘျဲးဘျိုးဘျိုးဝံၤဟုၤထိဉ်တၢ်အိဉ်ဖြဉ်တဖဉ် အိဉ်ဒီးတၢ်သုဉ်လီၤပလိာ်သးလီၤပလိာ် အၢဉ်လီၤတူၢ်လိာ်ဟ်ပနီဉ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢ်အီၤနူဉ်လီၤ.

၁. ပဒိဉ်စီၤအါတိ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်လီၤ်ခၢဉ်သး
၂. ပဒိဉ်မါဘးထိ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကီၤ်ရူဉ်ဖဉ်အဉ်
၃. ပဒိဉ်သ့ဉ်ဝီၤနူ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကီၤ်ရူဉ်နူပျာ်ယာ်
၄. ပဒိဉ်စီၤမ့သ့ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကီၤ်ရူဉ်နူသတူၤ်
၅. ပဒိဉ်စီၤခါမဲ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်, ကီၤ်ရူဉ်ချုဉ်လွံၤ်ထူဉ်
၆. ပဒိဉ်စီၤအဲဉ်ကီၤ်သီ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်, ကီၤ်ရူဉ်နူပျာ်ယာ်
ကီးတရံးကီၤ်ဆဉ်
၇. ပဒိဉ်စီၤခွံးလး – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤနဲဉ်ရှဲဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကီၤ်ရူဉ်နူပျာ်ယာ်
၈. ပဒိဉ်စီၤဆၢဒ့ထူ– ဆူဉ်ချုမၤစၢၤဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်, ကီၤ်ဆဉ်နူယီၤ်
ကီၤ်ရူဉ်ဖဉ်အဉ်
၉. ပဒိဉ်မါလဲၤနူ – သ့ဉ်ပှၤ်ဝဲၤကျိုၤခိဉ်, ခ့ဉ်အဲဉ်ယူဉ်ကီၤ်ဆဉ်ကြၢ်တု
နူပျာ်ယာ်ကီၤ်ရူဉ်

၁၀. စီးအဲန်ဝါ – ကီ်ရွန်တီအူခန်စး (CIDKP) ကမံးတံ်ခိန်, ကီ်ရွန်တီအူ
၁၁. စီးဖိလ်စွန်ထွါ – ခွ်စဲ်ပှးနဲန်တ်ါခိန်ကျ်ါ
၁၂. နိ်ါကီ်မှာ်ဆန် – ခွ်စဲ်ပှးနဲန်တ်ါ
၁၃. စီးဖျဲန်ဘီ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်နိန်တကီ, ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၁၄. စီးအဲန်ဂ့ဳး – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်ဝီ်ရီ ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၁၅. စီးအိမုံး – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးနဲန်ရွန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဒူသထူဉ်
၁၆. စီးလ်ါဖိ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်လ၊်ဒိန်, ကီ်ရွန်ချုန်လွံ်ထူဉ်
၁၇. စီးပဟဲယ့ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်မူ, ကီ်ရွန်ချုန်လွံ်ထူဉ်
၁၈. စီးလွဲဒိန် – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန် (၂) ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်တန့ဆါ ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၁၉. စီးထီနာဟဲ – သ့ဉ်ပှ်ပှးကွဲးလံာ်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်တ်ါကြ်ါ ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၀. စီးဇးဝံးလူ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုး, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, လီ်ခန်သး
၂၁. စီးဒီးလ့မုါ် – နဲန်ရွဲန်ခိန်ကျ်ါသဃဲး (၂) ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်လီ်ခန်သး
၂၂. ပဒိန်စီးအီန်မိန်အ့ – ကီ်ရွန်ခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၃. စီးကီ်ကပီးမူ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးပှးမးတ်ါဖိ, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၂၄. ပဒိန်မါခ့ဉ်ဝ့ – စံာ်ပွဲးသူဉ်ဖျးဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၅. နိ်ဖီဂ့ဳးခုဉ် – ကီ်သူလ့ဳးခိဉ်ယာနန့ဆာ်ကမံးတံာ်နဲာ်ရွန်
၂၆. သုးခိဉ်မိဉ်ကွံဉ် – ပၢကီ်သန့ခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆဉ်တန့ဆါ, ကီ်ရွန်ဖန်အန်

၁၀. စီးအဲန်ဝါ – ကီ်ရွန်တီအူခန်စး (CIDKP) ကမံးတံ်ခိန်, ကီ်ရွန်တီအူ
၁၁. စီးဖိလ်စွန်ထွါ – ခွ်စဲ်ပှးနဲန်တ်ါခိန်ကျ်ါ
၁၂. နိ်ါကီ်မှာ်ဆန် – ခွ်စဲ်ပှးနဲန်တ်ါ
၁၃. စီးဖျဲန်ဘီ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်နိန်တကီ, ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၁၄. စီးအဲန်ဂ့ဳး – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်ဝီ်ရီ ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၁၅. စီးအိမုံး – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးနဲန်ရွန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဒူသထူဉ်
၁၆. စီးလ်ါဖိ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်လ၊်ဒိန်, ကီ်ရွန်ချုန်လွံ်ထူဉ်
၁၇. စီးပဟဲယ့ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်မူ, ကီ်ရွန်ချုန်လွံ်ထူဉ်
၁၈. စီးလွဲဒိန် – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးခိန် (၂) ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်တန့ဆါ ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၁၉. စီးထီနာဟဲ – သ့ဉ်ပှ်ပှးကွဲးလံာ်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆန်တ်ါကြ်ါ ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၀. စီးဇးဝံးလူ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုး, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, လီ်ခန်သး
၂၁. စီးဒီးလ့မုါ် – နဲန်ရွဲန်ခိန်ကျ်ါသဃဲး (၂) ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်လီ်ခန်သး
၂၂. ပဒိန်စီးအီန်မိန်အ့ – ကီ်ရွန်ခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၃. စီးကီ်ကပီးမူ – သ့ဉ်ပှ်ဝဲးကျိုးပှးမးတ်ါဖိ, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဒူပျာ်ယာ်
၂၄. ပဒိန်မါခ့ဉ်ဝ့ – စံာ်ပွဲးသူဉ်ဖျးဝဲးကျိုးခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ရွန်ဖန်အန်
၂၅. နိ်ဖီဂ့ဳးခုဉ် – ကီ်သူလ့ဳးခိဉ်ယာနန့ဆာ်ကမံးတံာ်နဲာ်ရွန်
၂၆. သုးခိဉ်မိဉ်ကွံဉ် – ပၢကီ်သန့ခိန်, ခ့ဉ်အဲန်ယူဉ်, ကီ်ဆဉ်တန့ဆါ, ကီ်ရွန်ဖန်အန်